Poste Restante

Nr 2 1997

Medlemstidning för Nils Ferlin-Sällskapet

"Styckegodsägare Ferlin"

En spelmans jordaffärer

I december 1947, alltså för femtio år sedan i år, fick skalden Nils Ferlin regeringens tillstånd att förvärva jordbruksfastigheten Norrboda i Länna socken i Roslagen. Det väckte naturligtvis stor uppmärksamhet att diktaren nu skulle bli inte bara ordbrukare utan också jordbrukare! Den nyblivne "Styckegodsägaren", som han kallade sig lät dock – för säkerhets skull – en arrendator ta hand om den senare delen.

Som omslag på förra numret av *Poste Restante* visade vi den teckning som Gunnar Brusewitz i månaden december 1947 publicerade i *Stockholms-Tidningen* med anledning av fastighetsköpet.

I rubriken till den kortfattade texten under teckningen – som berättar om förvärvet av jordbruksfastigheten – utnämndes Ferlin till "Länning", med anledning av att han nu för gott bosatt sig i Länna.

Tidigare hade han och Henny hyrt en liten stuga i Lännaby, vid stranden av Länna kyrksjö, cirka en halv mil öster om Norrboda. Gunnar Brusewitz tecknade en skämtsam bild av Nils Ferlin som en nöjd odalman, spatserande på sina ägor med gäss, gris och höns. Hur huset i Norrboda såg ut i verkligheten kan vi se på det här numrets omslagsbild, tagen av framlidne Manfred Wiese, verksam på *Norrtelje Tidning*, som besökte paret Ferlin på deras lantställe.

Om hur fastighetsköpet gick till berättade Henny Ferlin i sin bok "Nils, Ett försök till porträtt" som kom ut på Bonniers 1971.

Paret hyrde stugan i Lännaby obesedd sommaren 1944. De stannade till september

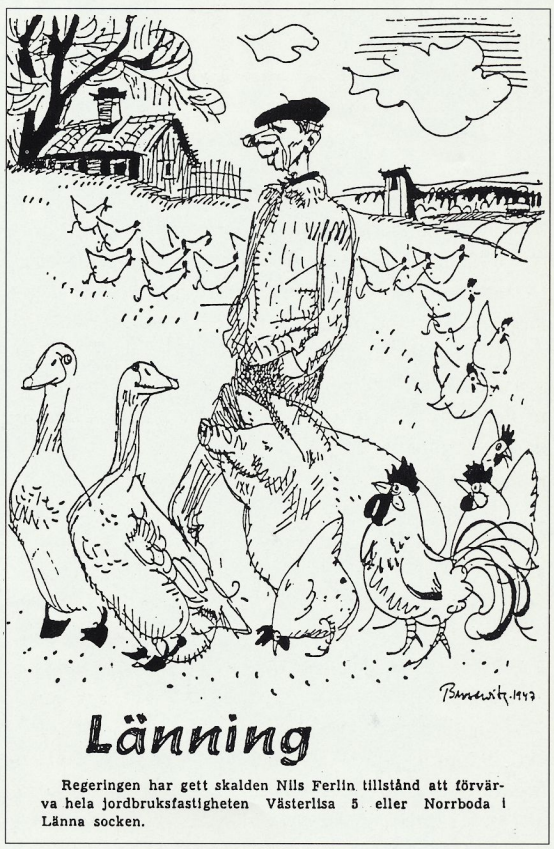

och här ställde Nils Ferlin samman diktsamlingen "Med många kulörta lyktor". Samma sommar plockade han också ihop volymen "Yrkesvisor".

Året därpå, den 22 februari 1945, vigdes Nils och Henny i Stockholms rådhus. Men någon gemensam bostad hade det nygifta paret inte.

Henny skriver:

Första sommaren som gifta bodde vi återigen i Lill-Stugan i Penningby. Överallt letade vi efter bostad, i Värmland, Närke, Strängnäs och på andra håll. På våra cykelturer i Roslagen hade Nils emellertid upptäckt en liten röd stuga med vita knutar som hette Norrboda. Där var så tyst. Så fick vi höra att den gamle ägaren hade dött och att stugan skulle gå på auktion för sterbhusets räkning. Nils grubblade. Så ringde han Bonniers och sa ungefär: "Vill ni satsa på mej? – Jag har tänkt köpa ett hus. – Vill ni gå i borgen?" Borgen beviljades omedelbart, och det trots att Nils affärer den gången inte var vidare lysande. Nils bad en god vän, en skolkamrat som var jurist i Norrtälje, att sköta budgivningen för hans räkning. Själv ville han inte vara med – däremot skulle jag vara där, menade han. Auktionsdagens morgon säjer Nils: "Vi måste tala om hur högt vi kan gå." Efter något funderande säjer han långsamt och mycket eftertänksamt: "Trettiotusen – trettientusen – trettien och fem – trettien och sex." – Stugan med tillhörande 28 tunnland jord gick på precis 31.600 kronor! Det var år 1947.

Nils Ferlins jordförvärv väckte förstås stort uppseende. Och svårigheter dök upp, om än inte ekonomiska. Jordbrukskommissionen och egnahemsnämnden ville inte tillåta att en icke jordbrukare förvärvade jord, utan tyckte han kunde nöja sej med huset, trädgården och en jordremsa som gav tillgång till sjöstrand. Nils skrev till Kungl. Maj:t, och en lördag kunde tidningarna meddela att "författaren Nils Ferlin i fredagens konselj fått tillstånd att förvärva hela jordbruksfastigheten Västerlisa 5^3 i Länna socken". Händelsen kommenterades livligt under rubriker som "Asfaltskalden Nils Ferlin får äga åker och äng", "Nils Ferlin blir bonde", "Nils Ferlin blir storbonde" och liknande. Gösta Rybrant i *Aftonbladet* sammanfattade spirituellt det hela i orden "En spelmans jordaffärer". I *Dagens Nyheter* publicerade signaturen H. – Alf Henrikson – följande under rubriken "Jordbruksfastighetsägaren":

Det är den excentriske lorden
som lever i Penningby.
Han köper den mindre gården
efter mycket huvudbry.

Där skall han stånda vid knuten
och avlyssna lärkornas drill
och känna sig ganska besuten
samt bygga en våning till.

"En våning till" byggde vi inte. Norrboda med sina två rum och kök nere och ett par rum på vinden räckte åt oss ändå. Och det var med stor glädje Nils inredde sitt lilla hus. Det var han som bestämde och styrde med allt. I köket skulle det vara rostfritt. "Det är alldeles onödigt att torka disken", sa han och köpte egenhändigt ett diskställ att hängas på väggen. Det hänger där än.

Elektriska systemet skulle ändras. Toalettrum med varmt och kallt vatten skulle inredas. Men allra mest njöt Nils när han fick hem alla sina tavlor som de senaste åren hade varit härbärgerade på olika ställen i Stockholm, liksom böckerna. Tavlorna var vänner som betydde så oändligt mycket för honom – som Sven X:et Erixson, Albin Amelin, Roland Svensson, Börje Veslén, Gideon Börje, Curt Clemens, Oscar Bergman, Folke Karlsson och många, många fler.

Noga, snabbt och skickligt hängde han. Alla skulle komma till sin rätt – alla skulle framhäva varandra. Göteborgskonstnärerna Ragnvald Magnusson och David Larsson var också med. Jag tror det var en av de allra lyckligaste perioderna i Nils Ferlins liv när han efter många år av hemlöshet och med alla sina ägodelar spridda över halva Stockholm äntligen fick se dessa vackra ting plus alla böckerna samlade i hans alldeles egna lilla hem.

Så hade "asfaltpoeten" Nils Ferlin, "Jack of all trades", blivit "herre till Norrboda gård". – Ser framför mej hans lyckliga och roade min över det märkliga förvandlingsnumret.

Så långt Hennys livfulla berättelse om skalden som stolt satte titeln "Styckegodsägare" på ett av sina många visitkort!

ESSE JANSSON

Ändamålet häljar…

1998 skulle Nils Johan Einar ha fyllt hundra. Det kommer att märkas på många sätt, på många ställen. I synnerhet i Filipstad.

Det var där han framlevde sina ungdomsår. Det var där han spelade center i kvartersslaget Svintorgskamraterna. Det var där han spelade revy och skrev sina första kupletter. Det var där han gjorde livet surt för poliskåren och stadens översåtar. Det var där han gav ut sina sex berömda skämtblad: *Oxhälja, Julhälja* och *Påskhälja*.

Två Ferlinvänner, de avsuttna gymnasieadjunkterna Birger Johansson och Knut Warmland, tänker fira poeten med en tidning i hans egen anda. Den ska givetvis heta *Ferlin-Hälja*, utkommer i januari och blir högaktuell hela jubileumsåret. Tillresande bröder och systrar bör ha tidningen i hand; den innehåller nämligen en Filipstadskarta, där inte bara rikets mest fotograferade soffa utan också samtliga platser med anknytning till poeten är utmärkta.

Alldeles som i förlagorna blir det en hel del skämt och satir, men inte bara. Också seriös, informativ läsning skall ingå, naturligtvis med poeten och hans verk i centrum. Ferlinsällskapets egen ordförande, Jenny Westerström, bidrar med en personlig betraktelse, och omslaget tecknas av Nils' konstnärlige systerson Bertil Hladisch.

Ferlingruppen i Filipstad står bakom, och dess ordförande Gunilla Jansson är ansvarig utgivare (GJ och KW hoppas hon inte behöver finkas någon längre tid).

Naturligtvis blir Ferlin-Hälja en stor kulturell begivenhet. Den får också underrubriken "Riksupplagan".

Jubileumsåret 1998

Vi vill redan nu flagga för att årsmötet nästa år sker den 8 maj. Lokal meddelas senare. Utdelningen av jubileumsårets Ferlinpriser kommer att äga rum på Dramatens stora scen söndagen den 6 december. Ett av de omåttligt populära TV-programmen "Allsång på Skansen" kommer enligt Lasse Berghagen att gå helt i Ferlins anda. Under året kommer Torbjörn Axelmans uppmärksammade porträtt av Nils Ferlin att sändas i repris i SVT. Ladda videon och håll utkik i pressen – inte minst *Poste Restantes* vårnummer!

Ordföranden för ordet:

Kära medlemmar!

"Bort gå de, en efter en till skuggornas värld..." Om och om igen erinras man om Verner von Heidenstams ord vid Gustaf Frödings död. Senast har vi mist Johannes Edfelt. Han blev en gammal man, 92 år. Han var en av de sista som kunde berätta om den debuterande Nils Ferlin. Han hade ett enormt perspektiv bakåt. Jag minns med vemod den vackra höstdag förra året då jag överlämnade Ferlinpriset till honom i hans hem i Ramlösa, hur glad han var och hur mycket han ville visa och berätta. Ett ögonblick man spar och lägger i sin ryggsäck! Johannes Edfelt betydde mycket för väldigt många. Han var en stor poet och central som tolkare av främmande rösters lyrik. Han var tidigt med i vårt sällskap och under en period även med i styrelsen. Det lindrar vår smärta en liten smula att han hann få priset, även om det borde skett tidigare. Vi sörjer och hyllar en märklig man, en kamrat till oss.

Men låt oss inte bara se det sorgliga i tillvaron. För även om det på hemvägen från en begravning inte spelas glad musik som i New Orleans, så måste man ändå på nytt gå livet till mötes och dra de rätta lärdomarna av alla dess definitiva avsked. Det som är viktigt är att ta vara på livets glädjeämnen på ett bättre sätt än förr eller att komma ihåg vad som är väsentligt och mindre väsentligt.

Vi gläds därför lite särskilt med de två pristagarna i år, Jacques Werup och Ola Magnell. De har sett så djupt att de kan hjälpa oss tillbaka till glädjen också.

Må andra tala närmare om dem. Jag kan för egen del vittna om att ungdomar i min närhet applåderar årets val. Ola Magnell har varit med i ett kvartssekel som artist, och Jacques Werup har visat att man kan vara skåning och europé på samma gång. Man glömmer inte hans fantastiska berättelse från ett minnesprogram om Majken Johansson härom året, om hur hon i sin frälsningsarméuniform ropade tvärs över Mariatorget i Stockholm: "Gud välsigne dej, Jacques." Det var en fröjd att överbringa budskapet om priset den här gången – och inte veta om man skulle tala med Lövestad eller Paris för att nå fram. Han kunde ju ha sagt: "Je suis un ferlinien." Men han talar på trygg och härlig skånska.

Och så till Nils Ferlin som just nu inför 100-årsfirande ständigt är i våra tankar. Det blir stor uppmärksamhet kring honom under hela nästa år, åtskilligt håller på att förberedas just nu. Det är som en inandning. Hela tiden dyker det upp anledningar att påminna sig denna levande och originella gestalt. Nyss har t ex Gustaf von Platen bidragit med ett porträtt av den kvicke och gripande Stig Ahlgren. Han hörde tidigt till Nils Ferlins tillskyndare. Men den mest roande episoden är nog den som Kurt Bergengren, Axel Liffners kamrat under många år på *Aftonbladet*, berättat från ett besök i Norrboda.

Ferlins uppriktighet blev besvärlig när en vit lögn var nödvändig. Upptagen av sina besökare skyndade han sig, då det ringde på telefonen att säga Henny att han inte var hemma. Men så blev han varse att det var Stig Ahlgren som hörde av sig för *Vecko-Journalens* räkning och Ferlin fann då att han inte längre ville framhärda i sin svårtillgänglighet. Han viskar alltså till Henny att hon ska säga att hon ser Nils komma utanför huset.

Men för att nu inte fara med fler lögner än nödvändigt smyger sig Nils ut på gården, går förbi fönstren, tittar in, låtsas upptäcka att han har gäster, knackar, kommer in, tar dessa gäster i hand. Varpå han ursäktar sig med att han nu måste svara i telefon. Visst var han skådespelare också.

Varma Ferlinhälsningar

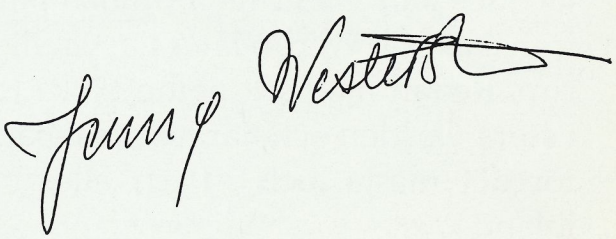

Ferlinpristagaren 1997

JACQUES WERUP

Européen från Österlen

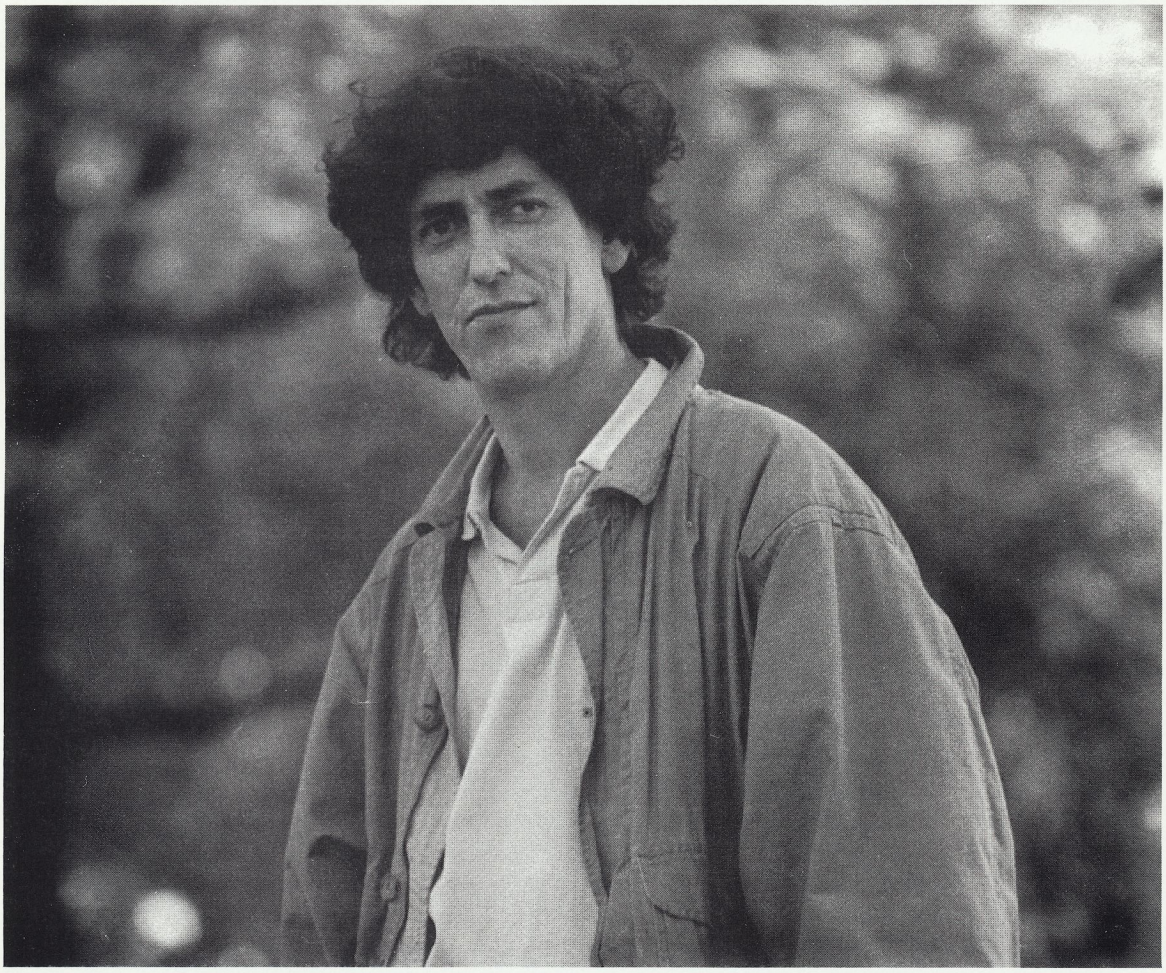

Jacques Werup – själva namnet är ju ett möte mellan Skåne och Europa. Jacques kan visserligen uttalas på skånska, men det måste stavas på franska. Och Werup låter nästan lika skånskt som Tosterup och Bonderup. Redan med sitt namn tycks Jacques Werup ha hemortsrätt både i stora världen och här hemma, både i längan på Österlen, där han bor för det mesta, och i Paris eller bland franska bönder där han bor ibland.

Uppbrottet – både i yttre mening och inre – binder samman allt vad Werup har skrivit. Resan – att förflytta sig, att byta plats – tycks vara en förutsättning för skrivandet. Man märker det redan i titlarna på många av hans böcker: romaner som "Returbiljett Polen", "Swiss made", "Casanovas senare resor", diktsamlingar som "Tiden i Malmö, på jorden", "48 dikter från Österlen". Lägg därtill den kosmopolitiska reseboken "Handbagage" och hans självbiografiska essäer "Hemstaden" som handlar om Malmö och "L'heure bleue" som hämtar sitt ljus från Paris. Böckerna byter vistelseorter och följer sin författare i spåren som fläckar av hans liv.

"Jag reser för att bli någon annan", sjunger Werup i en av sina tonsatta dikter. Han sjunger på ett sätt och en dialekt som röjer både hans identitet och hans skånska hemvist. Han sjunger om hur många gånger han flytt från sig själv och från sitt hem. I en dikt som han valde att kalla "Program" formulerade han sambandet mellan livsform och diktform, mellan sitt sätt att leva och sitt sätt att tänka och skriva. "Uppbrotten ger stilen; tanken rättar sig efter tillfälliga rum." Och i en annan dikt heter det: "Man måste byta sammanhang för att hålla sig levande."

Werup söker sig själv och försöker bli kvitt sig själv. Han reser för att bli någon annan, samtidigt som han skriver för att få veta vem han är. Men om alla som lärt känna honom vet han mer än de flesta är just sig själv, och ingen kan vara så mån om sin lokala förankring fast på resande fot. Man kan höra honom resonera så här: "Jag tror att alla riktiga författare har sin ort, sin plats i världen. Jag tror att man aldrig kan säga något riktigt, om man inte har insett att det begränsande rummet är oändligt och egentligen bara del av ett större rum. Folk utan förankring blir abstrakta. Men man kan byta plats. Man behöver inte vara sin provins slaviskt trogen utan ha en botten av igenkännande. Jag kan faktiskt känna mig förankrad på mer än ett ställe. Det som följt mig genom åren är uppbrotten."

Denna Werups inre dialog mellan det lokala och det globala, mellan Skåne och världen, mellan det enskilt upplevda och det överallt giltiga, kan man avlyssna i de flesta av hans böcker. Världen är i Werups provinser och tvärtom. Och världen började i Malmö.

När Werup gav ut sin diktsamling "Tiden i Malmö, på jorden" 1974 var det mer än en självbiografisk privatsak. Boken var ett litteraturpolitiskt inlägg, en replik till all den så kallade engagerade poesi som under 60-talet uttryckte ett svenskt världssamvete. Werup prövade möjligheten att tolka och förstå världen genom det individuella och provinsiella. I Malmö och i sitt eget sätt att leva sökte han det som var botten i honom själv och botten i oss alla. I en av dikterna heter det: "Skrivandet är en privatsak/om något som aldrig kan förbli/bara en privatsak/alltså skriver jag Kastellgatan 8 och menar världen."

Det finns hos Werup ett krav på vad man förr kunde kalla "konstnärlig äkthet", en litteratur som står i direkt förbindelse med det upplevda och det genomlevda. Det är den verklighet som man utsatt sig för som kan bli dikt och berättelse. På ett avväpnande enkelt sätt formulerar han vad han menar med konst: "Konst är att ha uttryckt sin upplevelse av att ha levt." Och han påminner om en fransk formel för programmet: *poésie veçue* – bara den levda poesin blir levande.

Demaskerad verklighet

Någon gång i slutet på 70-talet flyttade Jacques Werup från Malmö till trakten av Lövestad på Österlen. Hans diktning följde med. När han 1980 gav ut "48 dikter från Österlen" fanns det kritiker som ville kalla honom provinsiell och se honom som en i raden av skånska idyller. Mer Werups Österlen var en provins infattad i världen. Hans dikter var märkta av landsbygdens vardag och vantrevnad och hade mycket lite att göra med den semesterpoesi om Österlen som svenska folket just nynnade med Ulf Lundell i "Öppna landskap" och Olle Adolphson i "Österlenvisan". Hos Werup var idyllen demaskerad till verklighet. Han kunde knyta an till Ola Hanssons och Anders Österlings melodiösa friluftsmåleri. Men han hade också blick för den tristess som fanns instängd, insnöad och obesjungen i Österlens vinter.

Lukten av stall ända in under säng överkastet.
Denna väntan, på vägskrapan, mjölkbilen
och frun som skiftjobbar på broilerfabriken.
Hundens komage surnande vid pannan i köket.
Tandborstarna och kaffeautomaten på diskbänken,
Jultallrikarna och iskylan i finrummet.

De sjukskrivna eller friställda släktingarna
i Ystad och Simrishamn. Dyngan inne i huden,
det hemska växandet man måste leva av.
Snön som inte ger med sig, sovandet och fetman.
Bara polisradion i fönsterkarmen skingrar ledan.

Werups provinsialism tycks be om befrielse från sig själv. Och en av dikterna från Österlen lyfter och flyttar med orden: "Landsvägen sträcker sig ut i världen, och ejderflockarna." Vägen ut och fågelsträcken hade Werup följt många gånger, på resor i verkligheten och fantasin. Nästan samtidigt med Österlendikterna gav han ut berättelsen om "Casanovas senare resor", som kom att belönas med stora romanpriset 1980. Där porträtterar han en samtida ättling till den riktige Casanova, 1700-talets store vivör, förförare och resenär. Casanova den yngres resor för läsaren över kontinenter från Amazonas djungler till en korvkiosk i Mjölby. Det är en irrfärd av rastlöshet och nyfikenhet, som lär Casanova vad han kanske redan visste: att flykten är förgäves, men nödvändig.

Så här skriver Casanova om sitt sätt att leva: "I hela mitt liv har jag aldrig stannat så länge på en plats att vanans makt – detta smygande virus som styr och ödelägger våra liv – har fått grepp om mig. Jag har alltid varit medveten om att flykten – en inre och den yttre, identitetsbytet och landsflykten – är det enda möjliga tillstånd i vilket vi kan iakttaga tillvaron sådan som den verkligen är. Blott under landsflykt inträffar de klarsynta stunder som är så sällsynta i ett människoliv, då vanorna från det föregående landet eller den tidigare rollen faller av en och nya vanor ännu inte hunnit fördärva en." Denne Giacomo Casanovas efterkommare i vår egen tid har i romanen ett förnamn som ger honom en identitet som han delar med sin författare. Han heter Jacques.

Längtan och leda

Jacques Werup själv gick i periodisk landsflykt för att som han uttryckte det bryta sig ut ur sig själv och slippa vara just Jacques Werup. Han hamnade i Paris och den stadsdel som heter Belleville, den gången en fattig invandrarstadsdel befolkad av förkomna och märkliga existenser från världens alla håll och kanter. I Belleville är hela världen hopkramad till några kvarter. I Belleville skärps blicken för främlingskapet både det egna, det ömt vårdade, och andras. Här bär man sin hemort inom sig om man har någon. Belleville är världen som provins och omvänt.

Werup har gjort Paris och Belleville till en av sina litterära provinser i böcker som ger perspektiv på både världen och Sverige. I diktsamlingen "Den sjungande kroppen", som 1991 kom ut på nytt i en prosaversion med underbara illustrationer av Madeleine Pyk, har han skildrat den europeiska huvudstaden med Baudelaires blick för det makabra och det bisarra, som ett storstadsinferno, där det omänskligt mänskliga kan verka som lustgas för sinnena. Han ser det paradoxalt sköna i rännstenen utmed Rue de Belleville som lyser i smuts och rosa morgondis och gör så skäl för sitt namn.

Men avståndet är aldrig långt mellan Paris och Skåne. I Belleville återkommer bilderna hemifrån, som minne, som hemlängtan och som mardröm. I Paris grå december när regnet ligger som ett surt täcke på plåttaken kan Werup skriva en julkortsvacker dikt om vintern i Skåne, och lika snabbt kan denna idylliserande längtan förbytas i en dyster leda vid tanken på hemlandet. Det finns ett Sverige som Werup bara kan minnas med sarkasmer: "Hem till Sverige, hem till ordningen hos familjen Filmjölk, leran och radonhuset, Volvon, hemsolariet och landstingets avdragsgilla begravningsmiddagar. Hem till de välträdade liken på jazzdansen, till den prydliga ledsnaden mellan gabondörrarna."

Borta och hemma, främlingskap och förankring, rörelsen är grundtemat i Werups författarskap. Det gäller också hans författarroll. Han är prosaberättare och poet, men också musiker och kompositör, sångare och estradör. Många av hans läsare har inte bara läst honom utan också hört honom själv läsa och sjunga på scen. På ett helt personligt sätt har Jacques Werup skrivit in sig i en svensk vistradition och scentradition, som vi förknippar med Bellman och Taube, Sjöberg och Ferlin.

Bakom Werups många uppbrott och roller, i hans ständiga rörelse, finns en livskänsla som han samlat i två nyckelord: längtan och leda. Liksom Ferlin tycks han driven "av ständig oro". Vi hör honom sjunga:

Denna längtan, denna leda
bjuder dig en famn
"oro" heter den.
Denna smärta, denna order
att bryta upp från
varje hemmahamn.

Denna längtan, denna leda
flämtar som en låga
innerst i all trötthet.
Denna röst som skär och lockar
att ha en ogjord resas
hela lust och plåga.

Vad hade blivit kvar?
Vad hade återstått
utan denna drivkraft,
utan denna tyngd av
hemlöshet i kroppen.

När Werup sjunger om hemlösheten och uppbrotten är det en inre geografi som ritar hans karta. Djupast sett och enklast uttryckt handlar det om den sammansatta känsla som han delar med de flesta: lusten att leva, ångesten att dö. Det handlar om försöket att hålla sig levande och begäret att uttrycka sin upplevelse. Malmö, Lövestad och Belleville är namn på vistelseorter som vi kan byta ut mot våra egna och göra till våra egna. Det är där och då som Jacques Werup möter sina läsare.

ANDERS PALM

JACQUES WERUPS FÖRFATTARSKAP

Romaner och berättelser
Returbiljett Polen, 1971
Streber, 1972
Swiss made, 1975
Casanovas senare resor, 1979
Shimonoffs längtan, 1983
Vem är Nora Prentiss?, 1984
Pornografens död, 1988
Ängeln från Rue de la Lune, 1993
Den ofullbordade himlen, 1996

Diktsamlingar och berättelser
Ett å… Två å… Tre å… Fyr!, 1971
Tiden i Malmö, på jorden, 1974
Fläckar av liv, 1977
48 dikter från Österlen, 1980
Den skräddarsydda sorgen, 1982
Den sjungande kroppen, 1986
Stjärnan i periferin, 1987
Septemberljus, 1990
Dikter, 1991
Det stora preludiet, 1997

Prosalyrik
Från dörren till hemligheten, 1985
Den sjungande kroppen, 1991

Samlingsvolymer
Mellan rotfrukt och måne, 1983
Dikter, 1991

Reseskildringar – Minnen – Essäistik
Hemstaden, 1981
Poeternas kokbok, 1981 (tillsammans med Östen Sjöstrand)
L'heure bleue, 1983
Handbagage, 1986
Den elektroniska synden, 1989
I ögonhöjd, 1990
42 minuter från Paris, 1992
Aptiten och ledan, 1994

Översättningar
Boulevarder och fågelsträck – tio nya franska poeter, 1984 (tillsammans med Marie Werup)
Ett steg på de älskandes ö – dikter av Yves Martin, 1986 (tillsammans med Marie Werup)
Det omvända skriket – sju franska diktare, 1992 (tillsammans med Marie Werup)

Konstböcker
Från Skåne, 1992
Johan Pettersson Terra incognita – det okända landet, 1996
Bengt Böckman Grafik 1965–95, 1997

Jacques Werup har också givit ut grammofon- och CD-skivor med insjungningar av sina dikter: "Kärlek mellan krigen" och "Den sjunde vintern", båda med Rolf Sersam, "Stjärnan i periferin" med Freskkvartetten, "Provinsens ljus" med Sinfonetta Syd.

Årets Trubadurpristagare

OLA MAGNELL

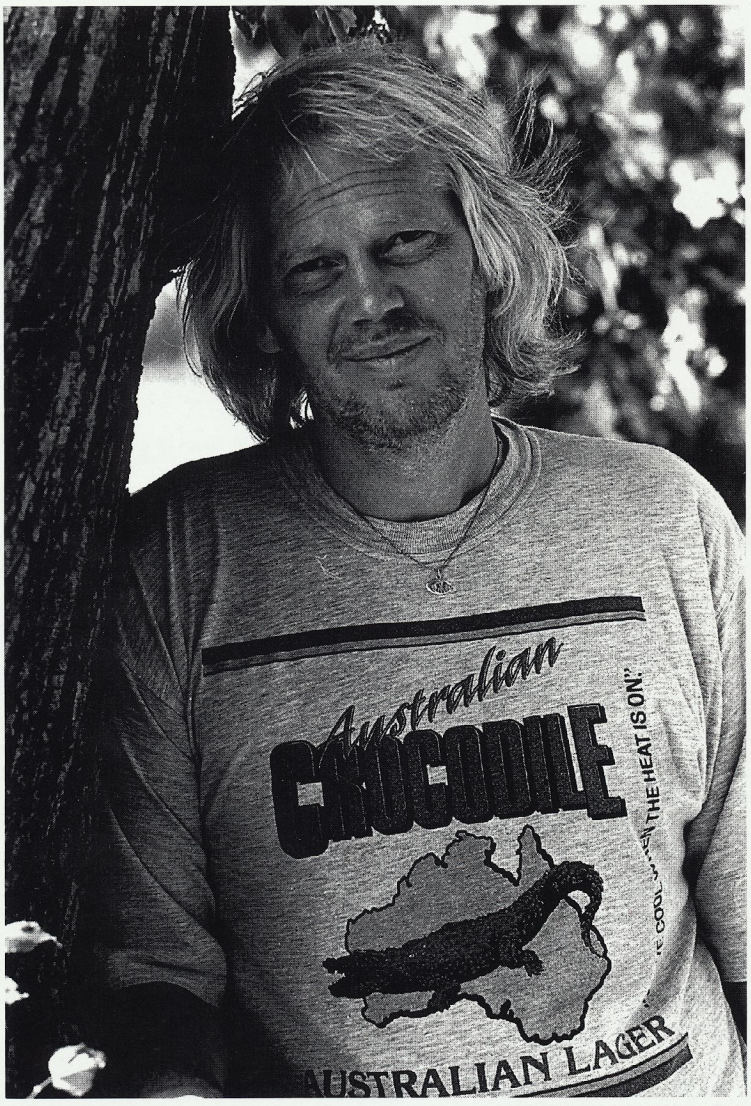

FOTO: LARS ANDERSSON

När hr trubaduren nås av beskedet om utmärkelsen befinner han sig föga förvånande på turné, något han ägnat mycken tid och kraft åt i över två decennier. I ett kort meddelande, som åtföljde bilden här ovan, skriver Ola Magnell: "När för tillfället en stilla glädje över det hedrande, oväntade Ferlinpriset."

"Brorsbarn till bröderna i Klara"

Magnell, Ola. Sångare, gitarrist, låtskrivare. Född 1946 i Kalmar. Började under gymnasietiden att skriva dikter, som han senare satte musik till. De tidigaste alstern var inspirerade av den svenska vistraditionen och Bob Dylan. Singeldebuterade 1972 med "Påtalåten", som två år senare blev namnet på Ola Magnells första album. Det stora publika genombrottet kom 1976 i och med utgivandet av det kritikerrosade och storsäljande albumet "Nya perspektiv". Bland mycket annat medverkade Magnell 1988 på minnesalbumet "Den flygande holländaren" (den pågående turnén sker för övrigt i samarbete med Jack Vreeswijk). Så säger lexikonet. På frågan om Ferlin sjunges säger årets trubadurpristagare: "Ja."

Kollegan Torgny Björk ser fram emot prov på detta vid prisceremonien den 14 november – vem gör inte det! Torgny vet vidare att berätta att Ola Magnell för en framgångsrik kamp för den sångbara poesin och det melodiska musikskapandet. Detta utan att ta till några onödiga förklädnader. Ola har en alldeles speciell plats i våra hjärtan för sina vemodiga, vackra och ömsinta sånger om tiden vi lever i. Han är vid sidan av Lundell och Staf den vispoet som mest lyhört på svenska språket införlivat den angloamerikanska sångtraditionen till att bli en naturlig del av "vår" vistradition. "Ola är inte så lite lik Ferlin i handlaget och i engagemanget för samhällets minsta", säger Torgny, och pekar på en text av Peter Mosskin: "Om Emil Hagström, Broder Tor och Nils Ferlin levt på 70-talet skulle de ha påmint om Ola Magnell – han är ett brorsbarn till bröderna i Klara."

Av det ovan sagda torde framgå att årets trubadurpristagare är en synnerligen välförtjänt sådan. Grattis, Ola Magnell!

Diggar Stones Ferlin?

Att Ola Magnell är väl förtrogen med Nils Ferlin är alltså ingen hemlighet – om det nu någonsin varit det. Men visste du att även Rolling Stones influerats av barden från Filipstad? Eller hur ska man annars tolka textraden *Maybe my carcass can feed the worms* i låten "Flip the Switch" som inleder Rolling Stones senaste album (det 21:a om jag räknar rätt), "Bridges to Babylon" – en dag i min grop skola maskarna finna ...

Och ingen är väl magrare om armarna och benen än Mick Jagger. Det skulle kanske vara Keith Richards då?

ALF OLLE ANDERSON

VAR GOD OBSERVERA

att alla meddelanden om ändringar av namn eller adress (skriv tydligt, tack!) skickas direkt till Nils Ferlin-Sällskapets medlemssekreterare:

Annika Luttropp
Surbrunnsgatan 55
113 27 Stockholm

☎ **08-32 99 84**

Poste Restante

Manusstopp för nästa nummer 3 april 1998

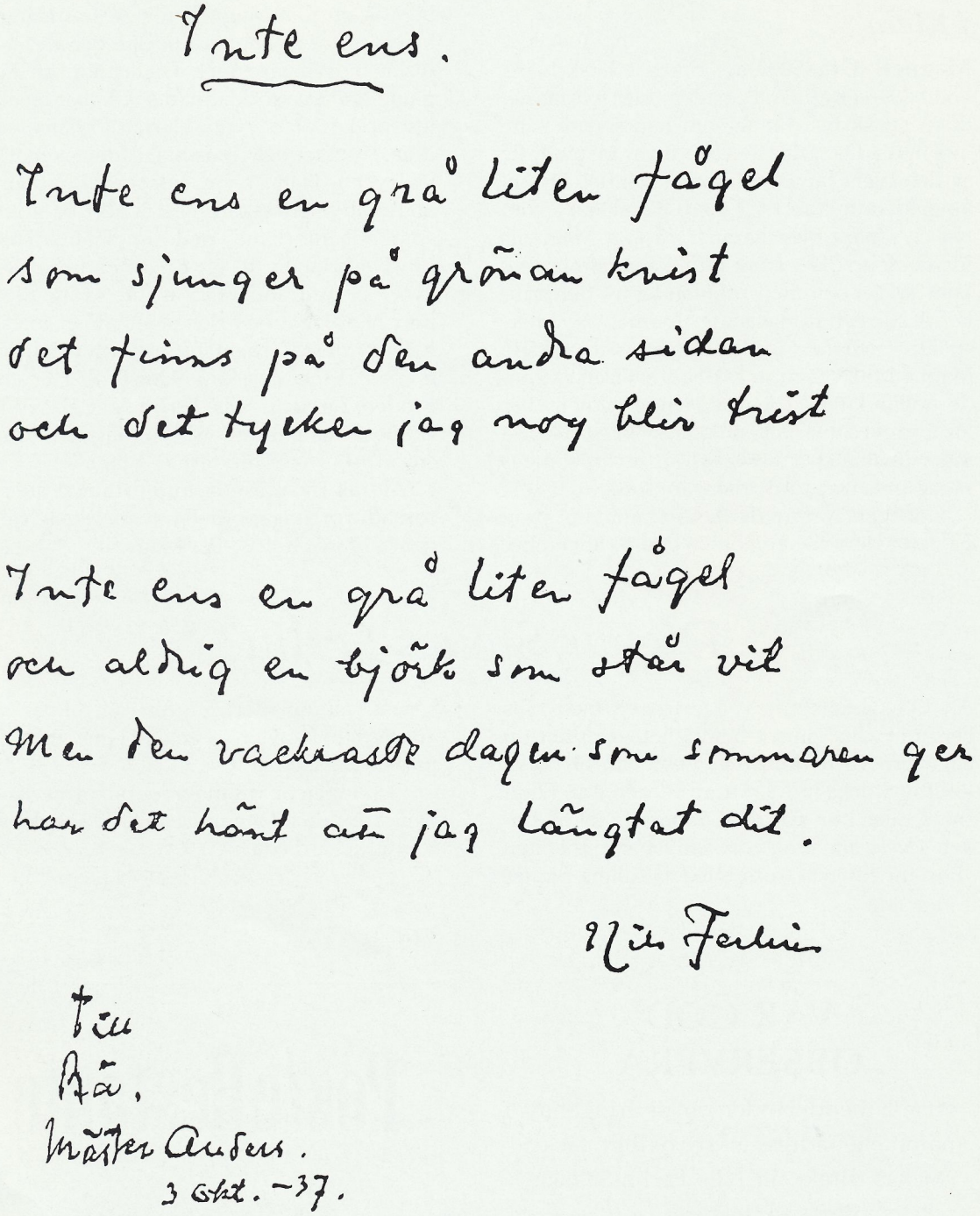
Inte ens.

Inte ens en grå liten fågel
som sjunger på grönan kvist
det finns på den andra sidan
och det tycker jag nog blir tråkigt

Inte ens en grå liten fågel
och aldrig en björk som står vit
Men den vackraste dagen som sommaren ger
har det hänt att jag längtat dit.

Nils Ferlin

Till
Rå.
Mäster Anders.
3 Okt. -37.

Som framgår av dateringen ovan fyller den här dikten 60 år i dagarna. Den är – i hård konkurrens – en av Ferlins mest älskade och citerade. Raderna beledsagade för övrigt hans egen dödsannons i oktober 1961.

Ur den ferlinska cylinderhatten...

Nils Ferlin i Filipstad 97

Sitter i min bostad i Filipstad och blickar ut över det som en gång i tiden kallades Svintorget. Här hölls en kreatursmarknad under Oxhälja ända in på 50-talet. I tankarna dyker Nils Ferlins prosastycke "Oxhälja i Filipstad" upp, där han berättar om sin barndoms marknadsupplevelser. I dessa kvarter, där familjen Ferlin bodde större delen av sin tid i Filipstad, pågår restaureringen av den så kallade Ferlinladan, där Nils och hans vänner satte upp sin cirkus Tigerbrand. Restaureringsarbetets framskridande följs med stort intresse och vi ser fram emot en festlig invigning av Ferlinladan under Nils Ferlins jubileumsår 1998.

Minnen från gångna tiders Oxhälja blandas med minnesbilder från nutid, då sommarens aktiviteter i samband med "Ferlin i Filipstad 97", med utställning på Museet Kvarnen och programserie, dyker upp i tankarna.

Årets programserie öppnades av en uppskattad gästartist, Ove Engström. Publiken i en till sista plats fylld lokal fick njuta av denne skicklige tolkare och kompositör i högform. Innan programmet hann Ove och jag med att besöka Ferlinladan och familjen Lindström, som bor i den före detta komministergården i Filipstad. Då, i början av juli, hade arbetet bara hunnit en liten bit på väg. Ove hade med sig sin gitarr och sjöng, som sig bör, sin underbara version av Ferlins "Cirkus". Han blev också den förste att skriva in sig i Ferlinladans alldeles egna gästbok. Programmet har jag redan berömt och likaså höjt tolkaren och kompositören Ove Engström till skyarna. Det är han väl värd han Engström! Att vi hade trevligt även efter programmet, gör inte upplevelsen sämre.

Ett par dagar senare, lördagen den 5 juli, var vi åter i farten, då vi firade den så kallade Ferlindagen med program på Abborrbergets krön. Där och utför den branta Abborrbergsbacken, gick en gång i tiden Yngs–Daglöse järnväg fram, som fraktade malm från gruvorna i Persberg till dåvarande hamnen i Filipstad. På toppen av Abborrberget fanns ett spelverk med lina, som reglerade vagnarnas framfart nedför och uppför backen. Nils Ferlin har beskrivit ett annat spelverk i dansen på Abborrbergets krön och det är i den andan vi samlas där, artister och publik.

Filipstadstjejen Anna-Lena Sandem är bosatt i Oslo, men Filipstad och Ferlingruppen lämnar hon inte i sticket, utan kommer varje år till sin uppväxtstad för något program. I år bjöd hon på ett lyriskt finstämt program under Ferlindagen. Visst har hon hunnit med att bli lite norsk i sin framtoning och hon bjöd publiken på bland annat Alf Prøysens tolkning av "I folkviseton", på norska "Mitt hjerte er ditt". Kjell Ljungqvist och Stewe Pettersson musicerade liksom vid förra årets Ferlindag och i övrigt framträdde vistolkaren Kurt-Ola Lindgren. Själv fick jag äran att vara Anna-Lenas ackompanjatör.

FOTO: ROLF MÅRTH

Gunnar Turesson gästade Filipstad i samband med ett program och fick tillfälle att slå sig ned för en pratstund med sin gamle vän Nils.

FOTO: BENGT-OLOF LÖF

De medverkande i sommarkonserten på Flakudden i Filipstad. Fr v Mats Jansson, Gunilla Jansson, Gösta Eklund, Jens Nordstrand, Fredrik Svensson, Anders Johansson, Göran Samuelsson, Stefan Andersson, Rolf Mårth och Rolf Carlsson.

Ett annat av sommarens program som tilldrog sig stort intresse, var ett hyllningsprogram tillägnat kompositören, författaren och sångaren Gunnar Turesson. Det tillkom i höstas med anledning av Turessons 90-årsjubileum och framfördes av medlemmar från visklubbarna i Karlstad, Kil och Säffle, med Bo Harald som primus motor. Nu blev det Filipstads tur att uppleva detta program med Turessons tonsättningar av Nils Ferlin, Dan Andersson, Ruben Nilson, Hjalmar Gullberg, Gabriel Jönsson med flera. I sanning ett program fyllt av vispärlor.

En extra upplevelse var att Gunnar Turesson själv gästade oss i samband med programmet och berättade personliga minnen om sina författarvänner och de olika visornas tillkomst. Efter programmet fick Gunnar Turesson tillfälle att sätta sig bredvid Nils Ferlin på dennes soffa. Ferlinminnena flödade och man önskade sig en videokamera i stället för den vanliga kameran. Inte kunde vi bara skiljas efter allt detta. Det blev även ett besök av Ferlinutställningen på Museet Kvarnen, där Turesson också visade Ferlingruppen och artisterna en videofilm om hans liv och konstnärsgärning, som gjorts av finsk TV. Gunnar Turesson uttryckte sin uppskattning över Ferlingruppens arbete och sa att han alltid känt sig som hemma i Filipstad. Hans tonsättning av Ferlins "Syner i lövsprickningen" kan utan överdrift betecknas som en lokal nationalhymn i Filipstad med omnejd.

Dikter man helst borde glömma

Ett av sommarens evenemang gick av stapeln på Flakudden vid Kyrkviken, med vacker utsikt över sjön Daglösen. Rolf Carlsson presenterade Ferlin i lite modernare tappning tillsammans med Stefan Andersson, som bland flera instrument i huvudsak trakterade elflygel. Denna kväll medverkade även Göran Samuelsson och hans band med egna visor. Görans både finstämda och vardagsnära texter når publikens inre. Han läste även några dikter ur sin opublicerade diktsamling "Under ett stolsben", en diktsamling med den något självironiska underrubriken "Dikter man helst borde glömma". Göran Samuelsson vill vi under alla förhållanden komma ihåg, han tillhör den där kategorin vissångare som är värd större rubriker och uppmärksamhet.

Ferlingruppen, för dagen representerad av Gunilla Jansson, jag själv och pianisten Mats

Jansson, framträdde tillsammans med Göran Samuelsson band, där saxofonisten Anders Johansson svarade för jazziga solon och inlägg. En annan musikalisk sida hos Ferlingruppen, som gick hem hos publiken. Kvällens överraskning och gästartist var Filipstads kultur- och turistchef Gösta Eklund, som sjöng "En valsmelodi". Åter igen fick jag träda in som ackompanjatör och vi blev minsann inspelade för Radio Värmland. Att den trevliga kvinnliga radioreportern var från Norrtälje, kändes helt på sin plats i Ferlinsammanhang.

Från Hagfors hämtade vi vissångaren Kenny Ludvigsson och författaren Stig Berg. Musiklärare Ludvigsson har under flera år medverkat som skådespelare i Gunde Johanssons bygdespel "Älvdanssagan" och är en flitig sångare med gitarr runt om i Värmland. Stig Berg med sitt värmländska "Fôlkprat", har på ett lyriskt eftertänksamt sätt fört in sin vardagsfilosofi till köksbord och vardagsrum i stugorna runt om. Detta sagt med stor respekt. Det är inte alla förunnat att nå en bred allmänhet. Det har Stig Berg lyckats med.

I Ferlinsommarens sista program var det åter dags för Ferlingruppen att träda fram med två folkkära diktare i bagaget, Dan Andersson och Nils Ferlin. Gunilla, Mats och jag själv tog den här gången ton tillsammans med de gamla bekantingarna Bror Frisk och Stenåke Kristiansson, samt nykomlingen Lennart Bergsten.

Dan Andersson fick inleda och Nils Ferlins hyllningsdikt till Dan, med Gunde Johanssons musik, förde vidare till Ferlins visor. Det kan nämnas i sammanhanget, att när FIB:s lyrikklubb 1954 gav ut en samling med Dan Andersson-dikter, "Ballader och spelmansvisor", så var det Nils Ferlin som stod för urvalet. Ferlingruppens skönsjungande ordförande Gunilla Jansson fick fina lovord i pressen för sina innerliga tolkningar.

Nu har "Ferlin i Filipstad 97" summerats och vi ser fram emot ett rikt jubileumsår 1998, i samarbete med Nils Ferlin-Sällskapet och flera andra.

"Mitt herrskap! En gammal cylinderhatt ..."

Låt oss med gemensamma krafter trolla fram ett minnesvärt jubileumsprogram ur den ferlinska cylinderhatten!

ROLF MÅRTH

Nils Ferlin 100 år

1998 är det jubileum.
Beställ visprogrammet som berättar hela den magiska historien om

GYCKLAREN
som blev
DÖDDANSARE

Nils Ferlin i ord och visor
av och med visduon

ELFTE ITOLFTE

Ring 08-30 92 46

Allas vår Ferlin

Nog har vi var och en kommit att få just vår egen infallsvinkel till honom, påpekar Anders Fugelstad

Själv upplevde jag en minnesvärd episod, när jag i 60-talets sista år var helt ny i Stockholm. Jag hade kommit från det stilla Östersund till B-rr, inneboenderum på Kungsgatan 72, mitt inne i trafikkarusellen.

En kväll skulle jag sjunga vid en liten fest vid Idun Lovéns målarskola. Där läste jag min då nya dikt "Kungsgatan/Vasagatan". Efteråt kom fram en dam, presenterade sig som Henny Ferlin och sa "Ja, ungefär så där skulle Nils kunnat skriva om han levat i den här tiden. Ungefär så, fast med inte fullt så många ord".

Det var ett ögonblick som jag aldrig glömmer. Sen kom den dikten också med på min första LP.

På en nyss utkommen CD har jag en avslutningssång "Nära som Tryggare". Där har jag som en vänlig blinkning till en avhållen föregångare lagt in några citat, några vackra ord från den gode Nils Johan Einar.

Kungsgatan/Vasagatan

Här går jag på gatan i rusningstid
med bly, benspyrén och koloxid
avgasrökarna leker och blandas
det blir lite kraftigt men visst går det andas –

Man har väl dragit i sig lite gifter under åren
och dödat en del av flimmerhåren
men själv har jag gått här sen -62
så det går ju tydligen bra ändå –

Det sägs att det doftar så ljuvligt ibland
av gräs, av jord, av skärgårdsland
det är möjligt, jag säger inget om de'
jag tappade lukten redan -63

Ibland är det något som susar och ringer
ja bara när det är alltför tyst omkring mig
men fåglar och sånt kan jag nog inte höra
för ljusa toner det, för mitt öra

Men än håller man tempot och är med i ruljansen
fast det börjar bli något på tok med balansen
jag tycker väl också det mörknar en smula
och ögonvitorna börjar bli gula

Man har väl ändrats från förr till tankar och så
och minns inte nu hur man kände sig då
och det kan va bra om man blir lite suddig
så man inte får alltför mycket i huvet

Det finns ju, jag vet det, folk som bråkar
och flyttar till landet och köper sig kåkar
det är ju så farligt sägs det, i stan
fast man dör väl ändå, endera dan

Nej här hör jag hemma i stans kollektiv
här händer det saker, här finns det liv
välfärden måste väl väl välfärden kosta
och än så länge orkar jag hosta –

ANDERS FUGELSTAD

Ur *Norrtelje Tidning* 960102:

Betlehems stjärna och bitterhetens sken

Hur Henny och Nils Ferlin firade jul i Stockholm och Länna, vet jag inte: Däremot kan man i Nils Ferlins dikter utläsa hans upplevelse av krubban i stallet och stjärnan över Betlehem.

Men han kände sig nog mer hemma i det mörkrum som heter Getsemane än att vandra tillsammans med vise män. Han faller nämligen inte för makt och rikedom, och hans lycka ligger nära gråt.

Ferlins stjärnor kretsar långt från jorden. Medan Lina Sandell med värme sjunger, att hon inte kan räkna alla prov på Guds godhet, för de är tallösa som stjärnorna och lyser lika skönt, är bitterheten påtaglig i Ferlins parafras: "Man kan inte räkna dem alla/sägner och dikter man hör..."

Lägg märke till bytet av pronomen. Lina Sandells "jag" blir ett "man" hos Ferlin.

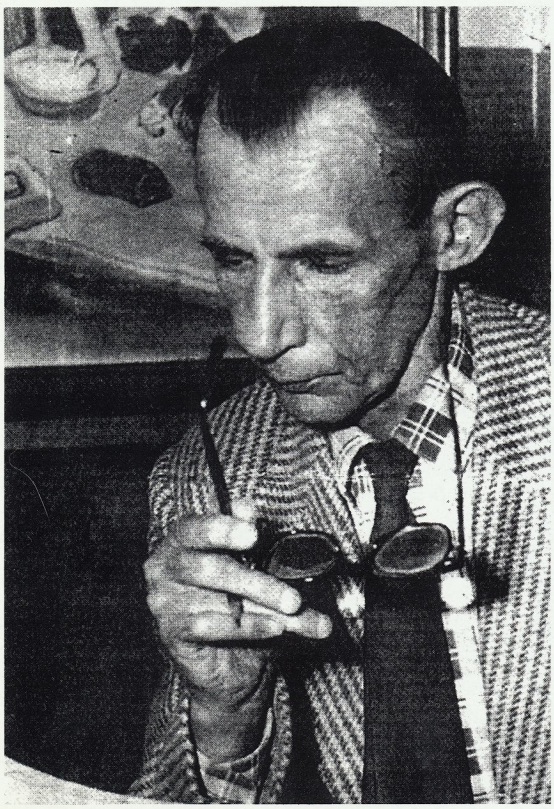

Det drar ett stråk av kyla genom hans verser, där hundarna ylar, änkorna skriker och barnen snyftar för bröd:

Stjärnorna kvittar det lika
om någon är född eller död.

I "Goggles" lyser Betlehems stjärna i ett nyårsrim från 1936. Här förenas ironi och bitterhet. Mussolini har med flyg anfallit försvarslösa byar i Afrika och på ett tidstypiskt språk uttrycker Ferlin sin vrede och sitt meddelande:

Niggern skriker i negerbyn.
Betlemhemsstjärnan står högt i skyn.
Niggern skriker och gråter
allt medan Gud förlåter.

Mussolini är nämnd och den vite mannen uppmanar sin svarte bror.

– Titta blott på hans stjärna! –
Gud han hjälper dej gärna.

Vi befinner oss på ljusårs avstånd från Lina Sandell och från Viktor Rydbergs stjärna, den som glänser över sjö och strand och som barn och herdar gärna följer.

Tungsamhet och pessimism återkommer i en annan stjärndikt, som bär rubriken "Betryckt":

Stjärnorna ser jag – men grymma
siktar min fattigdom dem där de
kretsa i nätternas skymma
högt över människans hem.

Då frågar diktaren vad Frälsarens födelsedag innebär men får inte något svar:

Det är så betryckt i världen
Blott spjuten glimma
och svärden.

Men detta bekymrar inte människorna i dikten "Guds födelsedag", för där finns inga

djupsinnigheter. Betlehemsstjärnan sätts i fönstervrån och kan därmed varken leda eller oroa:

Bockar och pepparkakor.
Bockar och pepparkakor.
Så firar vi åter Guds födelsedag
med bordlöpare av beprövat slag:
bockar och pepparkakor.
Pepparkakor och grisar små
(och betlehemsstjärnan i fönstervrå).

Man kan lita på helgrekvisita av detta slag, konstaterar Ferlin till sist.

I en av de många dikterna, där Nils Ferlin brottas med död och ångest, kommer stjärnan tillbaka, kanhända med tröst. Det är i dikten "Natten lyser som silver". Diktaren har frågat om det är svårt att dö och utbrister:

Guds enfödde son, vår herre,
vi ropa till.
I världen äro vi farne
så hopplöst vill.
Guds enfödde son, vår herre,
vart född i dag.
Till människorna vart givet
ett gott behag.

Guds enfödde son var mild och stod ut med törnetagg och ångest. Mörkrummet i Getsemane infogas så att säga i en juldikt, som slutar med orden:

Där ser du hans stjärna, broder,
– tag sikte nu!
Se, natten lyser som silver
– vi tvekar du?

I diktsamlingen "Med många kulörta lyktor" har Ferlin gett oss en av vår lyriks varsammaste Mariadikter, där Maria i stallets dunkel i kärlek griper om makens valkiga hand, när hon möter vänligheten i herdarnas ögon. Hon anar hat och död.

Kan lycka lysa till smärta
och glädje brista till gråt?
Tyst gömde jag allt i mitt hjärta
och mindes det efteråt.

En underbar dikt!

En av Ferlins allra sista dikter heter "Julafton" och i den vävs stillsam ironi samman med ömhet. En jordisk familj möts i lumalampans sken och bänkar sig tungt vid borden:

vid mumma och lutfisk,
rotmos och gris.
På fädrens vis
de äta sej stadigt mätta,
ljuvligt och gruvligt mätta.

Detta sker till den nyfödde frälsarens ära, och eftersom inga änglar sjunger i rymden, har man änglar i plast. En jordisk familj i ett jordiskt hus.

Vår herre däruppe i rymdens brus
månde väl därför råda –
Vår herre däruppe som tänder
stjärnornas fladdrande bränder.

Finns det inte en ljusning i de raderna, ett stjärneljus som ger åtminstone lite tröst åt människor i jordiska hus?

LENNART JANSSON

Cornelis fick pris i sista minuten

Cornelis Vreeswijk visste att hans dikt och hans lika egensinniga sångstil var varmt uppskattade. Han hade knappast tid att fundera över om "samhället" brydde sig om hans existens och än mindre om hans ekonomi.

Men det finns andra som bryr sig desto mer. I uppmärksaheten kring det som skulle ha varit Vreeswijks sextioårsdag hävdades det upprepade gånger att han inte fick några priser i sin livstid.

I själva verket hann Cornelis få en pekuniär belöning nästan bokstavligen i sista minuten. Tre dagar före sin död på Södersjukhuset låg han på Sophiahemmet med en knytnävsstor cancersvulst på levern. Undertecknad hade då den grannlaga uppgiften att meddela att Nils Ferlin-Sällskapet just hade tilldelat honom sitt trubadurpris på 10 000 kronor.

– Men... men... Tack för fan! var hans enda replik.

GUNNAR LARSSON *(SvD)*

Klaraprofiler:

Glöm inte Ester Sjöblom!

Jenny Westerström har i sin anslutning till ett pågående forskningsprojekt om Klarabohemen och dess föregångare tidigare berättat inte bara om Nils Ferlin utan också om Klaras villkor och senast om Carl-Emil och Eva Englund. Den här gången påminner hon om några av de kvinnliga bohemerna och dröjer framför allt vid Ester Sjöblom. Och som tidigare är vår ordförande intresserad av att få kompletteringar, synpunkter etc.

Nästan alltid var det värre för kvinnorna. De kunde som George Sand vara tidigt, ja, nästan alltför tidigt ute. Men när Henri Murger gav spridning åt bohemeriet i de bohemberättelser som sedan gav underlag för Puccinis opera, fick det kvinnliga bohemeriet sin alldeles speciella innebörd. Om en stark kvinna i fortsättningen försökte uppträda på männens villkor, blev hon oftast misstänkliggjord som lättfotad, både inom och utom de kretsar som hon försökte ansluta sig till. I Kristiania, Berlin och Lund finns samma mönster. När bohemeriet blir en av möjligheterna till ett temporärt uppbrott från borgerligheten, blir de staket som uppreser sig högre för kvinnorna. Den sexuella dubbelmoralen spelar en stor roll. Och när vi når fram till Klara där bohemen kom att proletariseras och de präktiga arbetardikterna fick sina mindre präktiga motbilder i form av en proletär bohem, blev kvinnornas roll fortfarande den svåraste.

För en kvinna ur arbetarklassen var det nästan otänkbart att få lov att syssla med konstnärlig verksamhet. Ett eget rum, den hägrande dröm för en skapande kvinna som Virginia Woolf gett en bild av från sin konstnärsmiljö placerad i överklassen, var i stort sett omöjlig att förverkliga också för männen i Klara. Den var ännu omöjligare för de konstnärligt verksamma kvinnorna – så länge de stod ut med att vara konstnärligt verksamma.

Det är mycket uppenbart att den ofta nedlåtande synen på bohemen i allmänhet i synnerhet drabbade de få kvinnor som vågade sig in i bohemlivet särskilt hårt. Domen över dem utgår ofta från den de fällt över sig själva efter det att de brutit upp – och nästan alla har de brutit upp efter några år och nästan alltid har det skett mycket tidigare än vad som gällde för männen.

De flesta av de kvinnor som träder fram ur röken och dimmorna i Klara är sådana som för längre eller kortare tid varit knutna till manliga bohemer i kretsen. De har ofta fått underordna sig eller sin konstnärsutövning. Det var fortfarnade en självklarhet att det var kvinnan som tog hand om hem och barn – och inte sällan också tog hand om bohemen.

Beth Lagerlund var konstnär men är mera känd därför att hon höll ihop med Nils Ferlin under några år i början av 40-talet:

en ung flicka [...] med ljust hår, typ "sagoprinsessa" i utseende [...]. Hon hade ett vackert ansikte, var konstnärligt begåvad och generös med sig själv, visserligen en oförbätterlig bohemtjej som rökte och söp lika ohejdat som någon karl, men onekligen en ganska idealisk kamratflicka för Ferlin.

Även när orden i princip är uppskattande som Arne Häggqvists, formas de gärna annorlunda än om det gällt en manlig bohem.

Ester-Louise Gard skulle bli den som tog hand om Emil Hagström och slutligen förenade sina öden med honom ute i Roslagen. Det innebar också att hon gav upp en lovande bana på vilken hon hunnit bli en uppskattad författare till både romaner, noveller och dramatik.

Magda Harteveld-Lagerman var en av de färgstarkaste kvinnorna i Klara. Hon var född

Ester Sjöblom FOTO: REPORTAGEBILD

i Moskva och dök upp i kretsen på Mona Lisa 1937 och debuterade två år senare i en första av de gruppantologier, Ny lyrik, som Bonniers gav ut under en följd av år. Där skulle hon för övrigt smyga sig med ytterligare en gång 1949, men då tvingades hon ta till en pseudonym, Lena Berg. Hon var under en period flitig och mycket uppmärksammad som poet och medverkade i en rad olika tidskrifter, *BLM, Vintergatan, All världens berättare, Utsikt.* Två egna diktsamlingar gav hon ut på Bonniers, "Etyd för svart tangent" (1948) och "Ormsommar" (1949). Hon har därutöver verkat som översättare, både från ryskan och till ryskan – och då bl a översatt Ferlin. För att försörja sig verkade hon efterhand alltmera som journalist, varvid hon under 1950-talet kom att intervjua en rad framstående konstnärer i Paris. Än mer uppmärksammad blev hon när hon av Ivar Öhman på *Folket i Bild* sändes till ishavet för att som första kvinna rapportera om sälfångsten från sin utkikspunkt som kocka på ett norskt fartyg. Under en andra arktisk resa var hon med om en förlisning vid den från Andrée-expeditionen så väl kända Vitön; tillsammans med den övriga besättningen räddades hon av en tysk expedition.

Hennes mångsidighet gör henne till en av de mest intressanta gestalterna i Klara. Hon skrev nämligen också åtskilligt för veckotidningarna och hade därmed underordnat sig den brokiga marknadens villkor. Om henne berättas fortfarande historier på samma sätt som om de mest kända manliga bohemerna. Hon har växelvis karaktäriserats som "bustjejen", ungkarlsflickan och den skickliga improvisatören, en av dem som mitt i larmet kunde framföra en i ögonblicket skapad dikt. Hon hör till dem som två män duellerat om.

Revolutionär glöd

Men här stannar jag ändå framför allt inför Ester Sjöblom (1908–53), även om hon kanske kan uppfattas som något mera känd.

Hon var statardotter, uppvuxen på den lantligare delen av Lidingö. Hon hör till dem som skildrat sin obetvingliga läslust, till någon del stillad under en period då hon var anställd hos Sörgårdens skapare Anna Maria Roos. Hon var då bara tolv år.

Någonstans ifrån fick hon teaterdrömmar och de var, har hon berättat med avsevärd distans, mycket tidiga. Någon förståelse i sin omgivning fick hon förstås inte. När hon med hjälp av biblioteket hos Anna Maria Roos tog steget från sagoböckerna till Shakespeare, kunde hennes far förskräckt undra vad "Kung Lear" var för "djävla dynga". Men hon lyckades ändå ta sig fram till samma teaterskola som Ferlin gått på, Elin Svenssons på Kungsgatan 58, och så småningom lärde hon också känna både honom och Harald Beijer trots att hon var tio år yngre. De två männen tog sig an henne, när de då och då sökte sig tillbaka till gemenskapen vid skolan. De hjälpte henne vid instudering av roller, och på fritiden umgicks de också och hade Kafé Våffelbruket på Observatoriegatan som stamlokus. Hon beundrade kamraternas förmåga inte minst som diktrecitatörer.

I fortsättningen kom hon att ta teaterlektioner för Ivar Kåge och han såg också till att hon bättrade på hållning och figur i Jeanna Falks dansskola där hon fick en gratisplats. Hon försökte förgäves komma in på Dramatens elevskola och hennes karriär som sköka i

"Mäster Olof" började och slutade i Södertälje.

De tre skådespelareleverna skulle alltså samtliga bli diktare i stället och dessutom återse varandra i Klara. Den gemensamma teaterbakgrunden hade nog en viss betydelse, för också Ester Sjöblom ansågs vara en skicklig uppläsare, även om hon på ett helt annat sätt än Ferlin nöjde sig med att verka i hemmiljö.

Men under 1920-talet hann Ester Sjöblom på autodidakters vis med en rad olika sysslor och hade anställning i familj och på restaurang. Hon prövade att verka i bokbinderi på frisersalong och att döma av en av hennes mest kända dikter också på en läskedrycksfabrik. År 1932 flyttade hon ihop med tecknaren Harald Hammer, känd för mycket bohemiska vanor, men under en längre period anställd på *Dagens Nyheter*. Han hade lärt känna Nils Ferlin redan under dennes korta Göteborgsperiod på 1920-talet. Familjen Hammer fick barn och slog sig ner på Söder, först på Timmermansgatan och senare på Bastugatan, som ju så småningom skulle bli Ivar Lo-Johanssons gata. Trots sina små omständigheter och utrymmen höll de öppet hus för ännu mindre lyckligt lottade bohemkamrater. Willy Walfridsson har berättat att det hörde till de hem där man kunde kinesa och aldrig blev avvisad (*Frihet*, 1947, nr 7):

det centrala läget hade säkert sina nackdelar för familjen Hammer, om också vi vilsna fåglar i deras bekantskapskrets räknade det som en välsignelse. Kände man sig nere och trött kvistade man över till Hammers, var vägen hem för lång någon natt – och det var den ofta för många av oss i de åren – hade man bara att våldgästa hos Hammers. Porten var visserligen låst och telefonen hade Hammer visligen låtit stänga av, sedan det visat sig att "kineserna" lyckats skruva upp den i högsta taxa. Men det fanns gott om småsten nere i gatbacken och lägenheten låg bara två trappor upp. Hade man tur och var någorlunda säker på handen träffade man något av de hammerska fönstren. Aldrig blev man nekad att bli insläppt och i ett av rummen stod "kinesbädden" väntande. Ofta var den redan upptagen av någon trött och nedstämd broder, men man sämjades i alla fall. Och i köket puttrade kaffepannan för varje anländande gäst och allt var trivsel och fröjd.

En kvinna i huset och då en som själv kände bohemeriet så väl gjorde tydligen all skillnad i världen. Och Ester Sjöblom tycktes heller inte beklaga sig annat än tillfälligt. När familjen sedan flyttade vidare, först till ett hyreshus i Skuru i Nacka i slutet av 1930-talet och sedan 1946 till ödetorpet Lindholmen ute i Roslagen, skall hon ha konstaterat att hon tyckte att det trots lugnet blev "förbaskat trist".

Ester Sjöblom skrev också noveller, några med ämnen hämtade från sin ursprungsmiljö, men antingen det nu kom sig av hennes begåvning eller hennes arbetssituation blev hon främst lyriker, och hennes produktion i bokform består av tre små lyriksamlingar och en barnbok.

Hon debuterade 1936 på Bonniers, "det stora förlaget" med en diktsamling med en från krigsväsendet hämtad titel för avvärjande eld, "Spärreld". Man kan ju i sammanhanget lägga märke till att den kom ut vid en tid då 30-talets spänningar utlösts i krigshandlingar i Abessinien och Spanien. Någon bokstavlig titeldikt finns inte i samlingen, men väl en dikt under rubriken "Eld", som

står för en revolutionär glöd, även om kritikerna beklagande konstaterar att den nog stannar i köksspisen:

Vi äro gnistor –
ung flicka tände oss
och slängde in våra röda liv
i köksspisen.
Där leva vi tjänareliv,
lögnareliv.

Ty eld vill ut
och sticka värld i brand.
Eld vill slicka jorden
med het röd tunga.

Allt som kan förbrännas
älskar elden,
och eldens kärlek
det är vilddjurskärlek:
blod som droppar
över röda käftar,
vita tänder
djupt i älsklings hjärta.

Vassa klorna ligga gömda
in i silkestassar.
Vanvettsögon drömma
tyst i hemmets härd.

Men gnistor växa
till hög eld,
ung smidig kropp som vräker
undan husets väggar.
Vanvettsögon, vilddjurstassar –.
Jorden i brand
det var vår dröm.
Högt skall det eka vårt heta skratt
när världen störtar i grus.

Vi äro gnistor,
vi drömma,
vi leva tjänareliv, lögnareliv
hemma i köksspisen.

De tre samlingarna är motiviskt lika, men stämningsmässigt olika, och den första framstår som den mest utmanande och djärvaste. Man kan nog inte frigöra sig från tanken att det finns många osmälta intryck av andra. Som nästan alla moderna kvinnliga svenska lyriker skriver också Ester Sjöblom sin Södergrandikt. Den fick heta "Ungdom":

Nu kallnar dagen, nu svalkar kvällen
nu komma djuren fram
till sina vattenställen.

Så drick mitt blod, min älskade,
mitt heta röda blod.
Det är så hett, så rött
för din skull.
Lägg dina läppar mot min lungpulsåder.
Tag från mig allt det som dansar och
springer.
Tag, tag!
Kyss sönder min kropp, så att den faller
som blomsterdoft till dina fötter.
Jag vill ej annat.
Slunga mig bort i det skimrande blå,
ut på vinterns frostiga bro.

I sin strävan att vara med sin tid kan hon vända upp och ner på innebörden av symboliken så t ex i "De röda skorna", där skorna inte som i sagan blivit fatala för sin bärare utan för den som skorna trampat på:

Jag permanentar mitt hår
och ber till Gud Fader,
att han skall ge mig
en man med mycket pengar.
Och på mitt bröllop skall jag dansa
i de sällsamma skorna,
som blevo så röda,
så lustigt röda,
när jag trampade på ditt hjärta,
ditt barnsliga hjärta.

Men trots att hon uppmanar omvärlden att akta sig för de farliga klorna hos henne så är hon ett barn av landsbygden. "Sju enbuskars backe" är en återkommande lokalitet, och redan i inledningsdikten, "Livssyn", slår hon med lundkvistska uttryck fast att hon har sin trygghet långt från staden och stadens bohemiska vanor:

Jag vill söka efter de breda vägarna,
gå till knäna i lummig gulmåra,
kasta mig ner trött och lycklig
under almarna,
dricka iskallt vatten
ur mina egna händer.

Jag vill arbeta tungt
på de röda gårdarna:
binda säd, blasta rovor,
ta upp potatis.
Jag vill stå i de stora köken
och baka mörkt, tjockt bröd.

Vad skulle vi också söka i staden
vi landets barn.
Vi äro födda ur jorden,
ur de doftande trädens kronor.

Mottagandet hos kritiken blev lindrigt sagt blandat. Ett par bedömare i landsorten tog mycket bokstavligt på den kvinnobild som tonade fram här och var, och menade att det var "samhällets oavvisliga plikt" att agera mot de ideal som hon förkunnade (*Skånska Dagbladet* 24.10.1936). I *Arvika Tidning* framställdes Sigge Stark som ett sundare alternativ till denna moderna litteratur – Harry Martinson och Vilhelm Moberg hamnade i samma lömska fålla (*Arvika Tidning* 12.10.1936). I bakgrunden anar man en djupare och lömskare indignation, den som också gett sig tillkänna i den inte alltför avlägsna Pahlenfejden.

Även mer litteratursinnade bedömare passade på tillfället att rykta sina käpphästar: modernismen har sett sin bästa tid och är numera mest efterklang. De flesta tror sig också veta var hon egentligen hör hemma och avfärdar övertonerna. Någon talar om en tatterska, en annan om "en vagantnatur som rycker i sina kedjor" (*Dagens Nyheter* 3.10.1936), en tredje om "smaklösheter, som snarast föra tanken till ett från landet inflyttat hembiträdes dröm om Synden" (*Nya Dagligt Allehanda* 4.11.1936). Någon riktig förståelse fick hon aldrig. Närmast kom förmodligen Henry Peter Matthis som menade att här fanns "lite modekubism, lite modesymbolism och mycket natur. Det är styrka och lidelse i dessa dikter, hälsa och strävhet och en hel del nykter sport. Ester Sjöblom har redan vid sitt första framträdande en linje. Håller hon den kommer hon väl att betyda något, och något nytt". (*Social-Demokraten* 14.11.1936). Utöver Södergran och Ingeborg Björklund var det Elmer Diktonius som åberopades bland förebilderna. Han hade själv tillfälle att yttra sig och gav en liten förhoppning om att Ester Sjöblom skulle ha en framtid, låt vara inte just i de

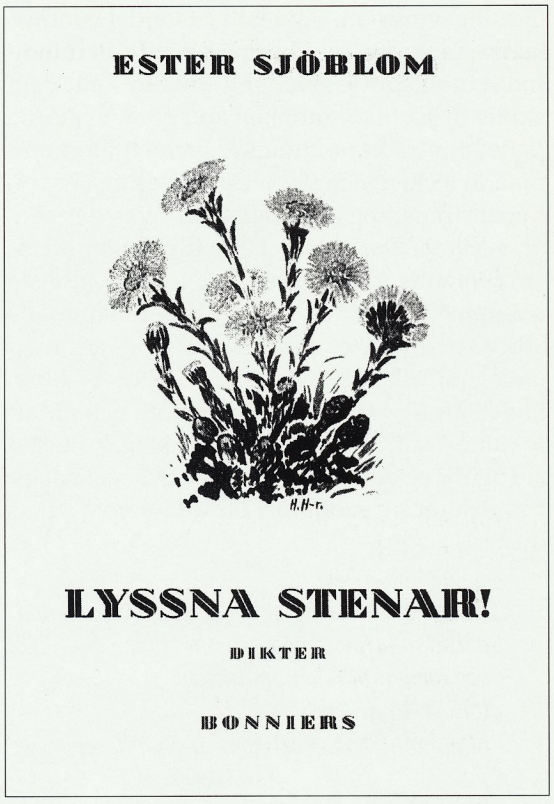

manér han själv prövat. Men här fanns menade han, "ett humör som hugger åt sig en munfull här och en annan där, men aldrig av det konventionella" (*Arbetet* 1.12.1936).

Farbroderlig välvilja

Den andra samlingen dröjde till 1943 och fick heta "Lyssna stenar!" Det är återigen en frapperande och temperamentsfull titel. Erik Asklund, som vid den här tiden kom till tals i *Stockholms-Tidningen* (3.5.1943), uppfattade den också som en replik till lyssnare som inte ville lyssna. Varför det dröjde så länge till den andra diktsamlingen under dessa centrala bohemår är svårt att veta. Uppmärksamheten hade det ju inte varit något fel på i debuten, även om typen av uppmärksamhet delvis varit fel. Och vid återkomsten drabbas hon av det inte alltför ovanliga ödet att behandlas som debutant på nytt av flera kritiker. Men att Ester Sjöblom gjorde ett betydligt mognare och mer avklarnat intryck med sina nya dikter är ostridigt. Naturen har en ännu mer central roll, och staden känns ännu längre borta.

Omslagsvinjetten, signerad Harald Hammer, tecknar inte för inte barnens första vårblommor, tussilago – även om sagan om dem skulle dröja till barnboken året efter. Svalorna på telefontrådarna fungerar som ett återkommande tecken, och det mest personliga i samlingen finns nog i den glädjen över det som är vackert. Det ligger nära till hands att se en personlig kärna just där. Nöd får inte stå i vägen för skönhet – det är den tillkämpade attityden som står i sin särskilda dager med tanke på alla de svårigheter Ester Sjöblom hade haft för att kämpa sig igenom och för att komma fram till dikten. Hon klagar nästan aldrig för egen del utan tecknar in sina känslor i porträttet av modern i en dikt som "Också du":

Också du min mor
märkt av arbete, nöd och sjukdom
såg svalan pila genom luften.
Också du drack in
plommonträdens och den unga lönnens
skira skönhet.
Också du kastade ibland
fattigdomens klapprande träskor,
bar krans och fladdrande band
i midsommardansen.

Också dina händer
kantiga och hårda,
smekte förunderligt mjukt
barnets bruna hår.
Också du älskade livet
tills dina ögon, de aldrig skumma,
brast.

Diktjaget tar inte som i den första diktsamlingen till så djärva roller utan kryper närmare sina egna erfarenheter. Också där kan skönheten stå i kontrast till nyttan på ett lite fatalt sätt.

Vi var ett femtiotal flickor
som ryckte in varje vår
i gamla läskedrycksfabriken.
Vi fyllde de skumma lokalerna
med sång och ljusa bomullskläder.
Mörka golvplankor darrade
under käcka, taktfasta steg.
Svett, skratt och schlagermelodier
strömmade genom öppna fönster,
och därutanför i telefontrådarna
hängde svalorna som svarta
sjungande pärlor.

En gång fångade deras skönhet
mitt vidöppna hjärta.
Jag kom att tänka på
att vi flickor liknande
de sjungande, pilsnabba fåglarna.
Jag fann tanken strålande vacker
och glömde diskmaskinen.

I detsamma gick förmannen
förargad och sur förbi och sade:
– Fyrtiåtta Sjöblom är lat.
Sparken på fredag.

Men spännvidden finns där. Vilhelm Ekelund är en av utgångspunkterna. Ester Sjöblom prövar med varliga rim här och var – möjligen för att visa allt hon kan – samtidigt som hon nyttjar omkastningar i ordföljden som man kan härleda från finlandssvenskt inflytande. Och hon betygar Gunnar Ekelöf sin aktning genom att tillägna honom en dikt, även om fortfarande Edith Södergran är mer påtagligt närvarande liksom man i bejakandet av och kännedomen om naturen anar Harry Martinsons föredöme. Kritiken kunde fortfarande vara nedlåtande också i sin uppskattning; här fanns, sa man i den rätt närliggande *Arbetaren* (10.5.1943) dikter som "ger klart besked om att Ester Sjöblom inte behöver plocka blommor på den modernistiska allmänningen för nästa lyriska bukett". Sten Selander var ovanligt farbroderlig i sin välvilja:

Ester Sjöbloms "Lyssna stenar!" är en rätt förvånande debutbok – inte så mycket på grund av motsatsen mellan dess mjuka lyrik och den hårda personliga bakgrund man kan gissa sig till ur några av dikterna. Man måste undra över att denna poesi kunnat skrivas av en statardotter, som arbetat på fabrik och tagit upp potatis och haft svälten till nära bekant. [–] Det förvånande ligger i det förhärskande känsloläget. Här finns ingen bitterhet, inget grävande i det fula och beklämmande. Ester Sjöblom äger ett par ovanligt klara och tappra ögon, som orkar se svalorna utanför

fabriksfönstret också när hon stirrat sig ganska trött på diskmaskinen. Den mänskliga tågan inom henne är på en gång mjuk och fast. Och även om hon ännu inte kan skriva riktigt formsäker vers, har hon en väsentligare förmåga: den att kunna urskilja det vackra i och bortom den nedsölade vardagen och återge det, känsligt och dock osentimentalt. (Svenska Dagbladet 1.5.1943).

Och som i många andra fall var det Elis Andersson i *Göteborgs-Posten* (8.6.1943) som hade den mest inkännande bedömningen och rentav ställde i utsikt att Ester Sjöblom skulle kunna fylla luckan efter Karin Boye.

Påträngande stataristoff

Även sedan familjen flyttat utanför stan kom Ester Sjöblom då och då in till Klara för att sälja dikter. Någon stadspoet och än mindre storstadspoet blev hon inte, och vittnesbörden om hennes existens i Klara är förhållandevis få. Men Willy Walfridsson har berättat hur han träffade henne en gnistrande kall vinterdag 1943.

– Kör med och drick kaffe. Jag har sålt en diktsamling.

Att hon därefter och redan året därpå skulle publicera en barnbok var det i varje fall ingen av kritikerna som förutsåg. Men för den som tittar närmare efter, kan man upptäcka en viss logik också i detta. Hennes intresse för djur och natur fick här ett ännu kortare uttryck och hennes artkännedom går utanför den som ofta visas upp i djursagans genre. "Andungen Nalin och andra sagor", rikligt och lyckligt illustrerad av Harald Hammer, kan kanske te sig lite gammaldags när den nu dyker upp just på randen till den svenska barnbokens nya storhetstid, den som står i hägnet av Astrid Lindgren, Åke Holmberg, Tove Jansson, Lennart Hellsing och många andra. Ester Sjöblom hade, kan man ana, tagit ifatt de sagor hon inte själv fått möta som barn genom att läsa för sina egna barn. Ur detta har sagorna vuxit fram, och de får sitt särskilda intresse därför att de kom att bli den mest omfångsrika berättande prosa som Ester Sjöblom gav ut.

Att andungen Nalin rymmer speglingar av den egna personligheten är ofrånkomligt, men frågan är hur långt man skall gå vid sin läsning av biografiska särdrag i den. Särskilt Sven O. Bergkvist har varit inne på saken och menar att hon i hög grad identifierar sig med den på en gång förskrämda och nyfikna fågelungen. Hon far illa och förföljelsen utgår från herrgården, för det är därifrån som andjakten utgår. Andmamman Snattra hör till offren, medan Nalin flyr och också för henne slutar det med en stockholmsresa. Introduktionen i staden liknar därmed ingen annans:

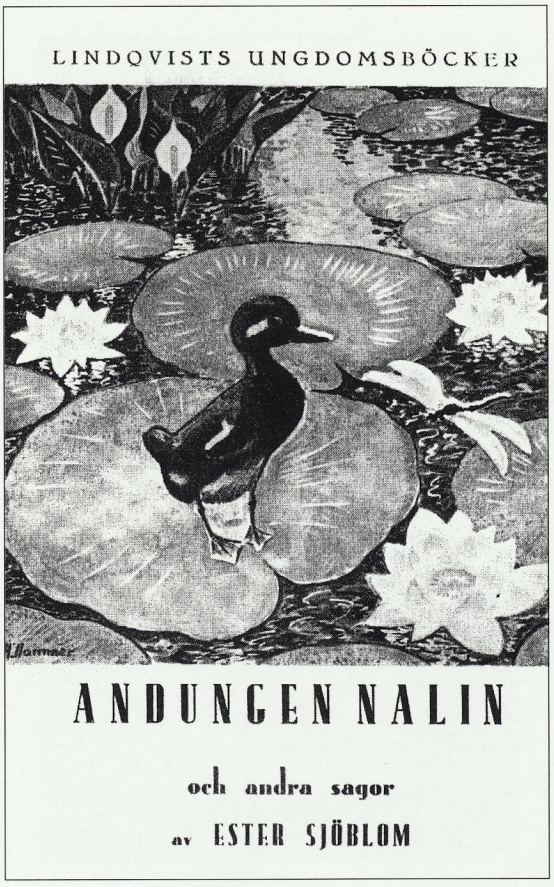

Plötsligt märkte hon att det blänkte till alldeles under henne. Vatten! Strax efter plumsade hon ner bland hundratals andra änder, vilka mottog nykomlingarna med ett välkomstsnatter vars make Nalin aldrig hört.

En del kom fram för att lite närmare bekanta sig med dem. Det snattrades godmodigt och nickades i ett. Nalin och hennes kamrater var upptagna i stockholmsändernas krets.

Också Ester Sjöblom hade som så många i kretsen i Klara större projekt på gång. Som

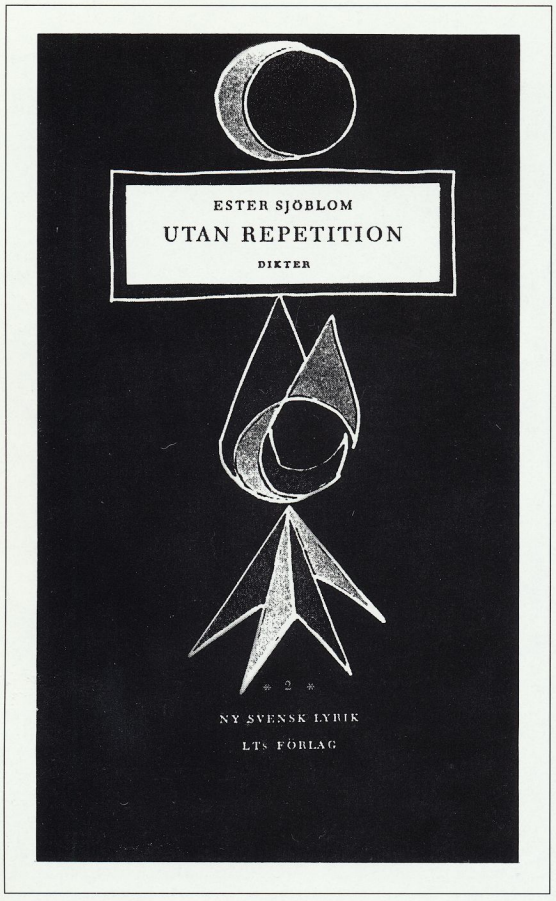

dotter till en statare på Lidingö hade hon stoffet lika påträngande nära som Moa Martinson, Ivar Lo-Johansson och Jan Fridegård. En del av detta kan man skymta redan i dikterna. En och annan novell med en bredare miljöteckning, och där perspektivet gärna blir barnets, skrev och placerade hon också i fackförbundstidningarna. Den mest bekanta är den som fick heta "Chiffonjén" och som trycktes i *Lantarbetaren* 1946. Finmöbeln som den nyinflyttade statarfamiljen för med sig väcker uppståndelse och kommer på ett mycket skickligt sätt att fånga in stämning och motsättning hos män och kvinnor. Bara en enda person i denna miljö kan beklaga att chiffonjén kommer till skada när den kuschade nya medlemmen av kollektivet bär hand på möbeln i sin fylla:

Fru Fransson var nu otröstlig och de andra statarfruarna sökte efter bästa förmåga trösta. Det kunde de göra med gott samvete, ty nu var den sociala klyftan dem och fru Fransson definitivt överbyggd. Chiffonjén stod inte längre att känna igen. Och även om den kunde repareras nödtorftigt, så var den i alla fall endast en skugga av sitt forna jag.

Familjen Fransson var inte bättre än de andra jordträlarna.

Den enda som verkligen suckade tungt var min mamma.

– Så synd på den fina chiffonjén, sade hon och klämde bort en tår ur ögonvrån.

Förmågan är inte att ta miste på, varken när det gäller att se eller att sätta det sedda på pränt. I novellens mamma ser man också drag av författarinnan och det tycks vara från henne hon ärvt sin vilsna skönhetsglädje, som inte hörde hemma i den fula miljö de levde i. Men hennes stora roman som det talades om och som man sade vara långt på väg blev aldrig klar. I brist på material till bedömning av vad det var som hindrade henne kan man bara spekulera över vad det var som kom i vägen. Kände hon sig kanske förekommen av de diktare som hade inmutat detta område några år i förväg? Eller slukades hon helt enkelt upp av annat, av hem och barn? Eller saknade hon precis som många av de andra bohemerna den riktiga uthålligheten och passade bättre för novellen eller sagan eller dikten? Men det var, enligt ytterligare ett vittnesbörd från Walfridsson, i varje fall knappast så att det var de bohemiska miljöerna som störde hennes koncentration: "I går tänkte jag skriva hela dan [...]. Men vädret var så grant och världen så vacker, jag gick i stället ut i skogen och lyssnade till fåglarna och gladde mej åt blommorna."

Att naturen spelade en alldeles avgörande roll för henne bevisar ju också nästan hela hennes produktion. Däremot brydde hon sig inte mycket över de oändliga diskussionerna. En textsäljare av en lite senare generation, Lars Fredin, har karaktäriserat henne:

Ester var ingen intellektuell. Med henne teoretiserade man inte varken över dikt eller annat. Sådant var henne främmande. Hon var en människa, som spred värme och lugn t o m under detta många gånger hopplösa frilansspringande redaktionstrappa upp och redaktionstrappa ned.

Bohem i betydelsen av en oföretagsam person var hon inte. Lite lustigt är det när hon i sin dag-

bok också tar med sägnen om svedjenävan. Där berättar hon om hur Vår Herre till slut tröttnar på en olydig åskvigg – och man kan ju inte låta bli att tänka på det lite vårdslösa bruk som Ester Sjöblom gjort av elden i sin första diktsamling – och förvandlar den till en liten blå blomma. Det är svedjenävan. Och vad är då dess latinska namn? Jo, *Geranium Bohemicum.*

Resignerad stämning

Det var mycket som blev ofullföljt i Ester Sjöbloms liv. År 1946 flyttade alltså familjen vidare till ett torp i Roslagen – liksom Nils Ferlin gjort året innan och som Emil Hagström skulle göra några år därefter. Det var ett definitivt uppbrott ur bohemkretsen. Men hon fortsatte att skriva dikter och noveller och därutöver recenserade hon också barnböcker i *Aftontidningen.* Hon tog sitt liv, ännu inte 45 fyllda 1953, sedan hon fått vetskap om att hon hade en hjärntumör. Några dagar efter hennes frivilliga död stod en sista dikt tryckt i en Klaratidning. Den hette "Hjärtats död" (*Dagens Nyheter* 5.7.1953).

Postumt kom ytterligare en liten diktsamling, "Utan repetion", där diktionen är mer avskalad och stämningen mer resignerad, ibland förfärande som i dikten "Gamla kvinnor":

Gamla kvinnor sitter sladdrande
deras händer rör sig på måfå
som uttröttade fåglar.
De är bortom livet
deras sköten förvissnar
brösten hänger platta utan värme.
Med blacka färglösa ögon
följer de tidens flykt
och övar sig för var dag
i konsten att dö levande.

Ännu dröjer de kvar i världen
med en hemlig smärta borrande
mellan revbenen
de liknar förtorkade träd,
stela, vita ansikten
ber inte längre om förbarmande.
den som dör på nytt för varje dag
minns inte näktergalens sång.

I den stora trötthet har redan drunkningsdöden gjort sig påmind som en frestelse:

På trötta fötter stapplar jag
kryckan är min vän
och sängen min tröstare
i gången tid var allting annorlunda
då sjöng jag ofta
med sångens darrande fågel
fången under halsduken.

Det gick en man förbi
han sade intet
rörde ej min hand
men ändå brändes jag till aska
av en smärta utan gräns.

Så levde jag delad
i två halvor
den ena födde barn och slet
med byk och bak
den andra bodde drunkningsdöd
i tvenne gråblå ögon
ett grönklätt lik
om uppståndelse.

Ja, en gång var "allting annorlunda": på det halvtannat decennium som täcks in av de tre diktsamlingarna är det en oerhörd omkastning som kan avläsas, och den har ingenting med insikt att göra. Livet hade knappast varit mindre tungt i tidigare skeden, men då hade det funnits en motkraft i form av ungdomligt trots eller mognandets glädje i vardagen och naturen. Nu finns ingenting av detta kvar. "Hårt liv" heter en annan av dikterna i den postuma samlingen, och här riktas alla anklagelser mot henne själv:

Ingen lever ett så bittert liv som jag.
Jag är mor utan att
förstå barn,
tjänar utan att ha en tjänarinnas sinne,
sätts att utföra sysslor
som äcklar mig.
En gång sjöng en fågel bakom bröstbenet,
den är för länge sedan död
och hjärtat begråter sin fattigdom.

"Kärleken" kan kanske gära skillnad. Den är som en tiggerska eller ett förtvivlat barn som man skall ta upp i sitt sköte. "Att älska" heter en annan dikt i ämnet, och där tas också den räddningsplankan ifrån oss:

Att älska är att slitas sönder
bit för bit
att kämpa med en främling
om sitt eget liv,
och denna främling utan vapen
skall med en öppen famn
och tusen ljuva lögner
ta från dig allt som gjorde
livet värt att äga,
och slänga bort det liv som inte längre
kan leva men ej heller vågar dö.

Ester Sjöblom vågade.

Men kritiken förstummades inte även om den var imponerad. Ebba Lindqvist trodde fortfarande att det handlade om en debut och hänvisade än en gång till Edith Södergran, men lät det handla om släktskap snarare än om påverkan. Här fanns en centrallyrisk kvalitet där det mesta inbjöd till citat (*Handels-Tidningen* 17.6.1954). Stig Carlson är mer tagen av de villkor ur vilka boken framgått: "På ett nästan cyniskt sätt bildar den en höjdpunkt; den innehåller de bästa dikter Ester Sjöblom hann med att skriva, men hon skrev dem därför att hon inte orkade leva." (*Morgon-Tidningen* 16.6.1954). Där liksom i kvällstidningen utgiven på samma officin, *Afton-Tidningen*, tillika den tidning där Ester Sjöblom medverkat återges också ett sent fotografi där hennes drag är helt andra än på det ungdomliga porträtt som figurerat under så lång tid. Och Stig Sjödin kan, utan att hänvisa till direkt vänskap skatta sig lycklig över att den postuma samlingen inte fått karaktären av hopplock utan tvärtom är rik, samlad och enhetlig. Möjligen var det också så, har en dotter till henne berättat, att Ester Sjöblom själv sammanställt sin sista diktsamling innan hon tog det yttersta steget. Hon hade, menade hennes kritikerkollega i *AT*, lyckats frigöra sig från sina dystra omständigheter: "Det fanns inte längre någon vädjande patetik, någon snyftsentimental dimension kvar när hon präntade ner den kalla slutsumman. Naken, sann och modig fastställde hon de få tillhörigheternas värde. Det var inte mycket som blev kvar." (*AT* 5.6.1954).

Ytterligare en bohem var död – om hon nu ens någonsin fått lov att vara bohem. Ingen fann anledning att fundera över de kvinnliga bohemernas villkor under detta 1950-tal då Klara förändrades så drastiskt. Man kan dock konstatera att den bohemiska sammanhållningen ändå fungerat, åtminstone i så måtto att det snarare är diktarkamrater från Klara än exempelvis feministiskt inriktade kritiker och forskare som försökt hålla liv i den alltför tidigt bortgångna diktaren, som också hade velat vara skådespelare och dansare.

Willy Walfridsson gav, som vi sett, tidigt sitt porträtt (*Frihet*, 1947, nr 7). Harald Forss hörde till dem som gav sin bild redan strax efter hennes död, och det var viktigt för hennes fortlevnad att han sedan satte henne på plats i "Parnassen i S:ta Clara":

Hennes erosdiktning kan stundom ha den feminina passivitetens charm. En skön lugn andning och det gåtfulla, bitterljuva leendet finns där, berett att möta det oerhörda undret. Men smärtan kan plötsligt förvandlas till nära nog kvävande förtegenhet. [...] En brutal verklighet är bakgrunden till dessa om kärv rannsakan vittnande dikter, av vilka några med säkerhet kommer att återfinnas i framtida antologier.

Lennart Bromander kom ihåg henne med ett urval av dikter i sin antologi och därpå har Olle Thörnvall plockat fram nytt material kring henne och tolkat ett antal av hennes dikter. Senast har Sven O. Bergkvist, som tagit vara på många minnen från Klara, tecknat hennes porträtt.

Ester Sjöblom hör till de nästan glömda i Klara.

Men inget i allt detta visar att det någonsin varit lätt att vara bohem och kvinna.

JENNY WESTERSTRÖM

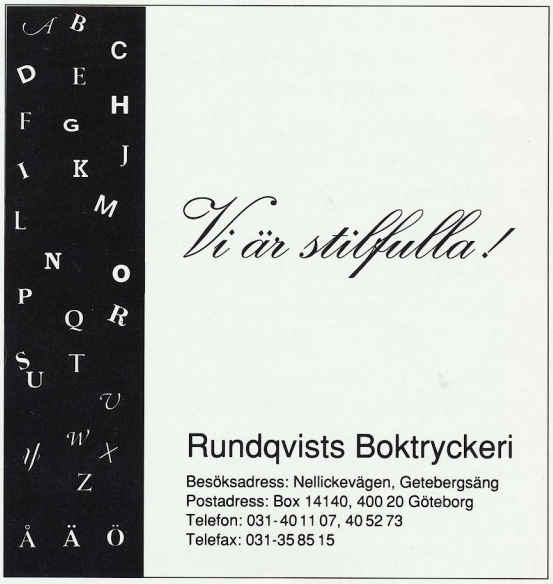

En Ferlintonsättares strapatser

Här publiceras i noter för första gången undertecknads tonsättning av titeldikten till Nils fjärde diktsamling. Att jag kom att tonsätta dikten har sin alldeles speciella historia.

Jag sjöng i början av 90-talet på ett behandlingshem för svårt nedgångna drogmissbrukare. Jag sjöng Dan Andersson, Taube, Helmer Grundström och, framför allt, Nils Ferlin.

När jag höll på att packa ihop mitt instrument efter framträdandet kom en kvinna fram till mig med en hopskrynklad papperslapp. Hon berättade för mig att på den lappen stod en dikt som, om det inte varit för just den, så skulle hon för länge sedan ha gått ner sig helt i drogträsket och inte längre varit i livet. Jag var skakad över att en enda dikt kunde betyda så mycket och bad att få läsa den. Det var alltså "Med många kulörta lyktor". Kvinnan bad mig att tonsätta dikten och sjunga in den på skiva, vilket jag lovade på stående fot.

Något år senare hade jag just avslutat inspelningen av min CD "I Nils Ferlins gränd". Masterbandet var klart och jag skulle just åka iväg till det företag som gör pressmatrisen. Då kommer jag att tänka på mitt löfte! Jag rusar tillbaka till inspelningsstudion, tar min gitarr, springer tillbaka hem till min bokhylla, letar fram dikten, tillbaka till studion och så börjar jag att komponera. Jag lovar, aldrig nånsin har jag tonsatt en dikt snabbare och sedan ögonblickligen arrangerat musiken för gitarr, bas och keyboard och så direkt spelat in det hela, mixat och redigerat in den på masterbandet, mellan "Katten i Penningby" och "Drömmar". Och så iväg med raketfart till pressmatriseringsstudion ... Puh!

Men den kom med på skivan och det har märkligt nog visat sig vara den av mina Ferlintonsättningar som jag oftast sjunger och glädjande nog har jag märkt att den appellerar även till yngre generationer.

Med varm vishälsning
OVE ENGSTRÖM

Med många kulörta lyktor

Text: Nils Ferlin *Musik:* Ove Engström

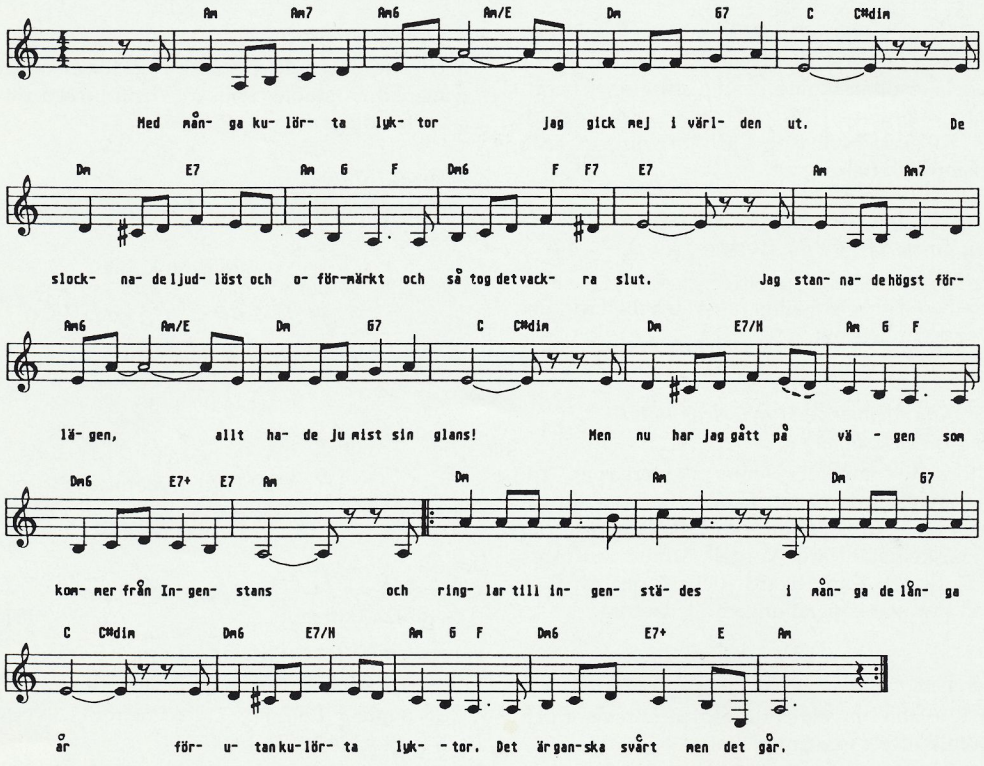

PROTOKOLL

fört vid Nils Ferlin-Sällskapets årsmöte den 30 maj 1997
i Sjöfartshusets festvåning, Skeppsbron 10, Stockholm.

§ 1

Mötets öppnande

Sällskapets vice ordförande, Olof Ögren, hälsade de närvarande välkomna och förklarade årsmötet öppnat.

§ 2

Godkännande av dagordningen

Dagordningen godkändes, med tillägget att under § 12 skall redogöras för den tillsatta kommitténs arbete betr 100-årsjubileet och kulturhuvudstadsåret 1998.

§ 3

Val av ordförande och sekreterare vid årsmötet

Till ordförande för mötet valdes Olof Ögren och till sekreterare Karin Nordell.

§ 4

Val av två protokolljusterare

Annika Luttrop och Eric Midfalk utsågs till protokolljusterare.

§ 5

Fråga om mötet behörigen utlysts

Fastställdes att mötet behörigen utlysts.

§ 6

Verksamhets- och revisionsberättelse för 1996 samt fastställande av balans- och resultaträkning

Balans- och resultaträkning samt verksamhetsberättelsen fanns återgivna i *Poste Restante*. Godkändes av årsmötet. Sällskapets revisor, Christer Knutson, läste upp revisionsberättelsen.

§ 7

Fråga om ansvarsfrihet för styrelsen för det gångna året

Styrelsen beviljades enhälligt ansvarsfrihet för det gångna verksamhetsåret.

§ 8

Val av ordförande och de styrelseledamöter som står i tur att väljas i år

Till ordförande omvaldes Jenny Westerström. Till ordinarie styrelseledamöter skedde likaledes omval av Olof Ögren, Curt Enström och Esse Jansson. Som suppleanter kvarstår Karin Nordell, Annika Luttropp, Torgny Björk och Karl Rikard Rickardson. Alf Olle Anderson kvarstår som adjungerad ledamot.

§ 9

Val av revisorer

Christer Knutson omvaldes till ordinarie revisor och May Midfalk till revisorssuppleant.

§ 10

Val av ledamöter i valnämnden

Till valnämnd utsågs Eric Midfalk, Maj Brit Carlson och Monica Lilja, med Eric Midfalk som sammankallande. Samtliga omval.

§ 11

Nominering av kandidater till 1997 års Ferlin- och trubadurpris

Till 1997 års Ferlin-pris (25 000:–) nominerades: Kristina Lugn, Katarina Frostensson, Jan Mårtensson, Jacques Werup, Stig Larsson, Torbjörn Axelman, Stig Claeson (SLAS), Östen Sjöstrand.

Till 1997 års trubadurpris (15 000:–) nominerades: Stefan Demert, Jacques Werup, Jeja Sundström, Lasse Berghagen, Ulf Lundell, Bengt Sändh.

Medlemmarna erinrades om möjligheten att inkomma med ytterligare förslag senast den 15 augusti.

§ 12

Ev motioner samt info om jubileumskommitténs arbete

Inga motioner förelåg. Information lämnades om planerade programpunkter för 100-årsjubileet av Ferlins födelse och för kulturhuvudstadsåret 1998.

§ 13

Övriga frågor

Förslag framlades att ändra tid för årsmötet till april månad. Årsmötet hänsköt denna fråga till styrelsen att handlägga.

§ 14

Avslutning

Ordföranden förklarade årsmötet avslutat.

Vid protokollet:

Karin Nordell

Justeras:

Olof Ögren, mötesordf.

Justeras:

Annika Luttropp Eric Midfalk

P.S. Styrelsen fastställde efter årsmötet att nästa styrelsesammanträde skall äga rum måndagen den 25 augusti 1997 hos Curt Enström, Nybrogatan 14, 5 tr, Stockholm, kl 19.00.

Ny CD!
Staffan Percy

Jennax
tel & fax: 046-211 21 66

I Rosens Doft

Staffan Percy sjunger sina tonsättningar av Bert Westerströms dikter

Det är augusti – sommar ännu.

På heden flyger en vilsen fjäril i vinden och finner till slut en ensam ros. Där i rosens doft finner den sin trygghet och sin kärlek.

Detta är en idyll men desperationen lurar i ett samhälle som har ett hårt klimat för många – arbetslösa, utslagna, oliktänkande, flyktingar – fjärilsjälarna i livet. "Det blåser kallt och ljuset tvekar, finns barnets lekar, finns en silverlykta kvar ännu?"

De mörka djupen pejlas – men också det som är likt kärleken bjuder tröst – på Staffan Percys nya CD, där han med sina tonsättningar tolkar Bert Westerströms dikter så att en symbios mellan musik och text uppstår. Sången är nära och engagerande.

CDn är också uppbyggd medvetet så att varje visa är ett ord i den mening visorna bildar tillsammans.

"I Rosens Doft" har spelats in på Musikhögskolan i Malmö. Arrangemangen är skrivna av Lars Flink och musikerna är knutna till Musikhögskolan antingen som lärare eller elever.

"I Rosens Doft" kommer också som vissamling med vackra akvareller av Ingrid Marie Paulson.

Detta är en ovanlig CD, en CD som berör!

Charmant

Vi skickades på charmkurs,
jag och några till,
för att lära allt om service
och hur man gör sig till.

Under tiden gick firman i konkurs,
så nu är charmen vår enda resurs.

Ur diktsamlingen "Tankelek"
av Elsie Scherber

INVITATION

Sällskapets medlemmar hälsas välkomna till årets utdelning

av

FERLIN-PRISERNA

till

JACQUES WERUP och OLA MAGNELL

Fredagen den 14 november 1997 kl 19.00

på Restaurang Oxen, Malmskillnadsgatan 46, Stockholm

I samband med prisutdelningen serveras en dîner bestående av
Herrgårdsstek, sallad, smör & bröd, bordsvatten,
öl eller ett glas vin samt kaffe & kaka.

Anmälan sker genom inbetalning av 250:– till Sällskapets postgironummer 35 21 55-6 så att pengarna finns på kontot senast den 6 november 1997 (betänk att det tar posten ett par dagar att girera!) eller per telefon till skattmästare Tor Englund 08-580 174 69

Välkommen till en minnesrik Ferlin-afton!

Styrelsen

Snarast möjliga anmälan rekommenderas. Begränsat platsantal!

PosteRestante Medlemstidning för Nils Ferlin-Sällskapet nr 2, 1997
Ordförande: Jenny Westerström, Studentgatan 9, 223 62 LUND. Tel: 046-14 90 37
Skattmästare: Tor Englund, Sunnanvindsgränd 79, 177 71 JÄRFÄLLA. Tel: 08-580 174 69
Sällskapets postgirokonto: 35 21 55-6

Redaktör för PosteRestante: Alf Olle Anderson, Det Bästa, Box 25, 164 93 KISTA.
Tel: 08-752 03 60. Fax: 08-703 99 29. E-post: red@readersdigest.se
Tryck: Rundqvists Boktryckeri i Göteborg

ISSN 0345-9519